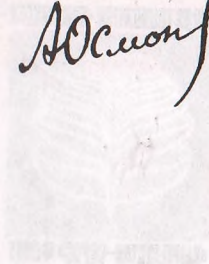

А. С. Смирнов

Алыкул Осмонов / Alykul Osmonov

За толкуну

каторгон
Уолтер Мэй

translated by
Walter May

БИШКЕК - 1996 / BISHKEK - 1996

Түзүүчү, редактор — Памирбек Казыбаев
Кириш сөзү Камбаралы Ботояровдуку
Сүрөтчүлөр — Эмиль Тилеков, Салижан Жамгырчиев
Кириш сөздөрүн которгон Аида Казыбаева

© "Кыргызстан — Сорос" фонду

Compiler, Editor — Pamirbek Kazybaev
Preface by Kambaraly Botoyarov
Bookdesign by Emil Tilekov, Salijan Jamgyrchiev
Preface translated by Aida Kazybaeva

© Soros Foundation — Kyrgyzstan

Detay — Kamex LTD
Printing and publishing company
Turkey — Kyrgyzstan
1996

ОКУРМАНГА

Мындан көп жыл мурда Алыкулдун чыгармачылыгы, өмүрү менен таанышканымда эле акындын жүрөгүнөн оргуштап чыккан чынчылдыгын жана өз ишине ушунчалык жан дилинен берилгени таңданткан. Экинчи баамдаганым ал өзүнүн жаштык жигерин поэзияга сиңдире алгандыгы болсо, үчүнчүдөн анын илхам дүйнөсүнүн кеңдиги, жергесине болгон ыйык сүйүүсүн колдон келишинче чебердик менен чагылдыруудан чарчабастыгы. Акындын төртүнчү эрдиги-оор дарт менен жабыркаган /өпкө учугу/ жанына карабай поэзия дүйнөсүнөн баш тартпай көктүк менен иштегендиги. Не бир сонун ырлары да дал ушул оор мезгилде жаралганы анын эрк күчүнүн далили.

Эң башкысы, өмүрдүн булагы мезгилсиз соолуп баратканына карабай акындын ошол чыгармаларында өзүнө өзү бекем ишенүүсү, жашоо максаты — бул дүйнөгө жакшылык нурун себүү менен адамдардын көңүл кушун көкөлөтүү экени жогорку деңгээлде көркөмдөлүп сүрөттөлөт. Табиятынан кең пейил акындын турмушта туткан туусу — замандаштарды жан дил менен аздектөө жана ушул таасирди башкаларга да жайылтуу. Бул үчүн ал эч нерсесин аянбай эмгектенди.

Мен акын алдында адилет жана калыс болууга абдан аракеттендим. Акын эмне айткысы келгенин, ар бир оюнун маңызы эмнеде экенин англис окурмандарына жеткизиш үчүн акындын өз манерасын колдонууну башкы максат кылып алдым. Алыкул музыканы, жаратылышты, шаттыкты жана түркүн оюндарды, ошондой эле акыл эмгеги менен күч эмгегин жактырган. Адамзат үчүн ак

жаркын келечекти каалап, согуш менен түшүнбөстүктүн болбошун жана дүйнө элдеринин ортосундагы эриш-аркак кызматташууну тилеген.

Өзүмдүн узун өмүрүмдү акындын кыска, бирок нуска жана жемиштүү өмүрүнө салыштырганда мен да аныкындай ой, максаттар менен арбалып, ошолор үчүн жанданып жашап, котормочулукту улантып келем. Ошондуктан, Алыкул фонду аркылуу болуп жаткан иш-аракеттердин бири акынды өз мекенинин гана эмес, чет өлкө окурмандарына да таанытуу экендигин билгенимде мен өзүмдү өтө бактылуу сездим.

Мен бул жыйнактагы котормолорду үн чыгарып, ырдын шаңын жаратуу үчүн кайра-кайра окууну англис окурмандарына, өзгөчө, жаштарга сунуш кылам. Алар да Алыкулдун ыр саптарын окуп жатып, мен тапкан акын жүрөгү анык айкөл экендигине ынанарына жана табиятынан таланттуу жаш кыргыз акыны деген ойго келерине үмүттөнөм.

УОЛТЕР-МЭЙ,

Басма сөз отличниги

Бишкек, 1995-жыл.

23-август

TO THE READER

Having become acquainted with Osmonov's works many years ago, I was at once struck by his openhearted honesty and sincerity of purpose. Secondly I was astounded by his skill in expressing this, using a vigorous youthful style all of his own. Thirdly, I was touched by his wide horizons, coupled with a deep desire to express his love for his native countryside and nature around him. Lastly, I was touched by his great courage in facing a serious illness, tuberculosis, which he knew was going to prove fatal.

This knowledge did not discourage him, but just the reverse — it seemed to inspire him to press ahead with his work and not complain of the injustice of worldly fate.

The later verses he wrote were not at all confused by thoughts of his impending end, but were endowed with a belief in himself and in his aim in life — to enlighten those around him. Generous by nature, he spared no effort in order to pass on to others what he himself had found useful, helpful, even most necessary in life — a sincere love of his fellow man.

I have tried my best to do him justice, and to pass on to English readers as faithfully as possible just what he had to say, and equally important — the manner in which he said it, even trying to include what he wanted to be understood "between the lines" as well!

He loved music, nature, fun and games, and physical as well as mental work, and was inspired in all towards a better future for mankind, an end to war and misunderstandings, and more harmonious cooperation between the world's peoples.

In my long life, compared with his pitifully short one, I have been moved and prompted in my translating work by these same things. Therefore I was very happy when I heard that, through the Alykul Osmonov Fund, efforts were being made to present him more fully to readers not only in his own land but abroad as well.

I offer these translations, which should be read aloud to reveal the full music in them, to English-speaking readers, especially young ones, and hope that they will find what I found in him — a real universalist and a deeply gifted young Kirghizian poet.

Walter May
23 August 1995
Bishkek

Кыргыз поэзиясынын Таң Чолпону

Акын Алыкул Осмоновдун поэзиясына суктанбаган, анын талантына таазим этпеген адам кыргыз арасында жоктур.

Отузунчу жылдарда чыйыры башталган Алыкулдун чыгармалары элүүнчү жылдарга карата жарык нурлуу жылдыздай жаркыроо менен дүйнөнү жаңыча аңдап билүү тилкесине кирген кыргыз поэзиясына жаңылык кошту. Буга чейин үч ырлар жыйнагын чыгарган акын өзүнүн поэтикалык көз караштарын чукулунан өзгөртүү менен дүйнөлүк жана орус классикасын үйрөнүүгө, эне тилине которууга өзгөчө көңүл бөлөт. Фольклордон жана акындар поэзиясынан кескин айырмаланган кыргыз адабиятынын реалисттик поэзиясы да ошол учурларда калыптана баштаган.

А.Осмоновдун алгачкы жыйнактары өзү менен замандаш калемдештеринин лирикалык чыгармаларынан анча деле айырмаланбагандыгын белгилөө керек. Ушуну эрте туйган акын өзүнүн жекече талант таберигин издөөнүн мүшкүлдүү жолуна түшөт. Натыйжада өзүнүн кыска өмүрүндө акындык дареметин жаркыраган чолпон жылдыз сымал чагылдыра алды.

Шота Руставелинин бүт дүйнөлүк маанидеги "Жолборс терисин жамынган баатыр" поэмасын которуу ал үчүн чыныгы акындык мектеп болуу менен чыгармачыл күчүнүн ички мүмкүндүктөрүн ачып, кыргыз адабиятынын классиктеринин катарына кошту. Бул котормо окурман журтуна жаккандыктан, эл аны өзүнүн элдик дастаны ка-

тары кабыл алды. Котормонун алты ирет кыргыз тилинде басылышы акындык таланттын далили эмеспи.

А.Осмоновдун акындык чеберчилигинин такшалуусуна, идеялык-эстетикалык көз караштарынын калыптануусуна, айлана-чөйрөгө карата философиялык ой жүгүртүүсүнүн өнүгүшүнө В.Шекспирдин, Ш.Руставелинин, А.Пушкиндин чыгармалары зор таасир эткендигин айтууга толук негиз бар.

Дүйнөлүк классиканын берметтери үстүндө үзүрлүү иштеген А.Осмоновдун 1945-жылы жарык көргөн "Махабат" жыйнагы адабият чөйрөсүндө ар кандай маанайдагы талаш-тартыштарды жаратуусу менен акындын чыгармачыл тагдырынын бурулушун айгинеледи. "Махабат" жыйнагын даярдоо учуру жана өмүрүнүн акырына чейинки анча узак эмес жылдар акын Алыкул Осмоновдун жылдыздуу мезгили. Ушул аралыкта тынымсыз иштөө менен дээрлик жыл сайын жыйнактарын чыгарышы автордун чыгармачыл жактан анык жетилгендигинин, поэзиялык ачылыштардын, изденүүлөрдүн даана күбөсү экендигин ырастады.

Таланттуу кыргыз акыны дүйнөдөн мезгилсиз кайтыш болгонуна кырк жылдан ашык убакыт өткөнүнө карабай чыгармачыл жан дүйнөсүнөн жаралган чыгармалар күнү бүгүнкүдөй элдин дилинде жашап жатат.

Англис окурмандарына сунуш этилип жаткан жыйнакка Алыкул Осмоновдун чыгармачылыгына мүнөздүү ырларды киргизүүгө аракеттендик. Алардын арасында "Отуз жаш", "Ата-журт", "Менин жылдызым", "Ысык-Көл" өңдүү чыгармалары классикага айланганы талашсыз.

Осмоновдук поэзиянын өзгөчөлүгү окурмандардын улам жаңы муундары арасынан өз күйөрмандарына ээ болуп тургандыгында. Мунун себеби акындын кыргыз поэзиясынын жаңы жээктерин гана ачпастан, анын деңгээлин жогору көтөргөнүндө.

Акын, котормочу, драматург А.Осмонов элдик оозеки чыгармалардын жыйноочусу жана кайра иштеп чыгуучу катары да таанымал.

А.Осмоновдун поэзиялык мурастарына таалимдене анын мектебин уланып жатышкандар арасында азыркы таланттардан Сүйүнбай Эралиев, Рамис Рыскулов, Жолон Мамытов жана Сагын Акматбекова, Анатай Өмүрканов, Акбар Рыскулов ж.б. бар.

1985-жылы Кыргыз жазуучулар Союзу акындын ысымындагы адабий сыйлыкты уюштурган. Ар бир эки жылда бул сыймыктуу сыйлыкка татыктуу таланттар ээ болууда. Байдылда Сарногоев, Рамис Рыскулов, Кадырбай Мамбеткунов, Анатай Өмүрканов, Сагын Ишенов, Токтосун Самудинов, Курбаналы Сабыров алгачкы лауреаттардан.

Камбаралы Ботояров
сынчы, адабиятчы.
1989-ж.

"THE MORNING STAR" OF KIRGHIZIAN POETRY

There is, most likely, no poetry lover among the Kirghizian people who is not acquainted with the talented Kirghizian poet Alykul Osmonov. Everyone, in fact, loves and respects him.

Osmonov's poetry began to appear in the 30's, and blazed out like a bright star in the early 50's, when Kirghizian lyrics set out on the road to poetical conquest of the world around. The poet, who at that time had three collections of verse to his credit, made a sharp turn in the direction of his poetical search, and resolutely set to work to study and translate world classics, among them Russian classics, into his native tongue. Those very years coincided with the formation of a new, realistic Kirghizian poetry which differed sharply from traditional folklore and bardic poetry.

One should note that the first poetic collections of Osmonov's works were in no way remarkable and differed very little from the lyrical productions of his fellow poets of those times. Noticing this, the talented poet Osmonov began to seek out his own, as yet unknown, individual poetic path. In spite of his short life (he died in 1950, aged only 35), he managed, like the beam of a lighthouse, to illuminate his clear and unique poetic course for all to see.

His persistent work over many years in translating the world-famous Georgian classic by Rustaveli, *The Knight in the Panther Skin*, proved to be a serious education in prosody for him, revealed the depths of his great talent, and placed him among the classics of Kirghizian literature. Kirghizian read-

ers highly treasured this translation. The people took it to their hearts as if it were one of their own epics. In those distant days it passed from hand to hand and was read in shepherds' yurtas up in the hills, round bonfires on winter evenings, in villages and reading-rooms, and at meetings of wise elders. It went through many editions and became a real treasure of folk-poetry.

With full justification one may say that the works of Rustaveli, Shakespeare, and Pushkin had an enormous influence on Osmonov's creative work, on the formation of his thinking processes and aesthetic outlook, and on his philosophical comprehension of the world around him.

In 1945, after four years in which Osmonov had made titanic labours in translating world classics, a collection of the poet's lyrics appeared. The book, named *Love*, aroused hot disputes in the literary sphere and undoubtedly was the turning-point in the creative fate of the poet. The period during which he worked on this collection, and the ensuing time right up to his death, were the short, starry hour of this great Kirghizian poet. Almost every year, thanks to his unceasing efforts, one collection after another appeared. All of them bore witness to the author's creative maturity and presented the reader with bold poetic revelations.

Over two-score years have passed since the death of this gifted Kirghizian poet, but his courageous and passionate words do not fade. In this volume of Osmonov's poetry, intended for the English-speaking reader, we have tried to include the clearest and most characteristic examples of his creative work. Many of them have become Kirghizian classics, among them "Thirty Years", "Motherland", "My Spring", "I Was Born", "My Star", "Maternal Strength", "Kirghizian Poet", "Issyk-Kul", and others.

Osmonov's poems are read by succeeding generations of poetry lovers with deep interest and affection. He opened up new vistas and unknown shores in Kirghizian poetry, widened its borders, and raised it to a higher qualitative level. *

A poet, dramatist, and collector and cultivator of oral folklore, Osmonov was also one of the first and most talented Kirghizian translators of world literature. It was Osmonov who acquainted the Kirghizian reader with the genius of Shakespeare.

Our poetic horizon now shines with a whole bright galaxy of talented stars, representatives of the Osmonov school — Süyünbai Eraliev, Ramis Ryskulov, Jolon Mamytov, Sagyn Akmatbekova, Anatai Ömürkanov, Akbar Ryskulov, and others. These continue the road begun by their talented and famous predecessor as far as it is in them to do so.

In 1985, on the 70th anniversary of his birth, our republic established the Alykul Osmonov literary prize. Every other year, on his birthday, awards are given to the poets who most worthily carry on his traditions and seek new innovations in the sphere of poetic realism. Baidylda Sarnogoyev, Ramis Ryskulov, Kadyrbay Mambetakunov, Anatai Ömürkanov, Sagyn Ishenov, Toktosun Samudinov, and Kurbanaly Sabyrov are the first poets to have won this prize.

Kambaraly Botoyarov
literary critic
1989

Мен тансам: жаштан танам, ырдан танбайм,
Ыры жок өмүрүмө канааттанбайм.
Кудайга миң мертебе калп айтсам да,
Ырыма бир мертебе калп айта албайм.

9/XI 1946.
Чолпон-Ата

If I renounce, it's life I renounce, not lines.
Without my verse, with life I'm not content.
Although I've lied to God a thousand times,
Upon my verse not a single lie I've spent.

9 November 1946
Cholpon-Ata

МЕНИН ЖЫЛДЫЗЫМ

Атамдын досу дешчү эс-эс билем,
Аксакал чоң абышка Касым деген.
Бир түнү койнуна ороп алып чыгып
Көрсөтүп бир жылдызды колу менен:

“Таанып ал, тээтетиги сеники уулум,
Карачы жаңылыгын, сулуулугун.
Билип жүр, сен батканда кошо батат,
Сөзү ушул бизден дагы мурункунун!”

Чоңойдум, жигиттикке күндөр жетти
Ой басты тунжураган эрте-кечти...
Ээрчишип оюн-күлкү мастык менен
Эсимден анын баары чыгып кетти.

Калп эмес ушул күнгө ошол күндөн,
(Аныма кээде өзүмчө ичтен күлөм)
Көк түстүү кең асмандын барагынан
Карайм да кайда экенин таппай жүрөм.

Ах, чиркин, да бир жолу көзгө түшсө,
Эгерде ай кызганып, күн түртпөсө,
Жер шарын колтугума кысып алып,
Мейманга барар элем эки-үч күнгө.

Көрсөтүп бир тилектүү жер баласын,
Болгондо биз сыяктуу эр даанасын.
Көп турбай кайра түшүп келер элем,
Тааныгып адилдиктин заманасын.

2/ХІІ 1944. Койсары

MY STAR

I dimly remember: they said my father's friend,
A great, respected elder, Kasym by name,
One night took me on his lap, and with his hand
He pointed out one star, like a tiny flame.

“Remember that star, my lad, it's yours,” he said,
“Just look how fine it is, so clear and bright!
And know, that when you one day lie pale and dead,
So our forebears say, that star will fade from sight!”

Well, I grew up and became a bold young man,
Wrapped deep in thought, as the silent days rolled past,
Or, tipsy with youth's gay days, I then began
To forget what that wise old man once said, at last.

No, I don't lie — from then until these days —
(I sometimes laugh at myself, I must be blind)
On wide open pages of heaven's blue I gaze,
But nowhere there my tiny star can I find.

Ah, if again she would only come in sight,
Were the moon not peeved, nor the sun hide her from view,
Then taking the world arm-in-arm, as well I might,
I'd fly to her as guest for a day or two!

I'd show her inspired dreams of a son of earth,
If she could understand, like one of us,
And later, descending, again I would set forth,
Having told her about our world of justice thus.

2 December 1944
Koisary

ШОТА РУСТАВЕЛИГЕ

Шота аба, чын достуктун эң кымбаты,
Эр үчүн, керек жерде ак кызматы.
Жөнөй бер дагы сонун жерге алпарат,
Алдагы мен берген ат — кыргыз аты.

Таарынба, белегимдин көрдүң азын,
Сынагын кандай экен ичин ачкын,
Ал белек: сага тааныш — сулуу Нестан,
Мен аны кыргызчалап кайра жаздым.

Таризл — сен көргөндөй баа жетпес эр,
Автандил — жүзү жылуу акылман шер,
Түз талаа, бактуу калаа, тунук суулар...
Баары бар... Тинатин кыз үн салган жер.

Баягы кара үңкүрдө күткөн Аснат,
Батмажан виного мас, күлгөн шат-шат...
Айтылды өз түрүндөй Фридон дос,
Не сулуу, айлуу түндөр күмүштөй ак...

Айбы жок жаш сүйүүнүн кайгылары,
Эң таттуу, эң бир жумшак муңу, зары,
Арфа ыры, жанды эриткен коңур үндөр,
Таарынуу, сүйүнүүлөр, баары баары...

Жок күтпөйм, алдын алып айтпа рахмат,
Өзүң көр, өзүң өлчө таразалап,
Арманым ошол сүйүү бул күнгө да,
Кайрадан жаралсачы атаганат!

Шота аба, чын достуктун эң кымбаты,
 Эр үчүн керек жерде ак кызматы.
 Жөнөй бер дагы сонун жерге алпарат,
 Алдагы мен берген ат — кыргыз аты.

3/XII 1944.

Койсары

SHOTA RUSTAVELI*

Shota, my brother, true sign of friendship for you,
In the moment of need — a service for one so brave,
Come to us, and ride our beautiful borders through,
The Kirghizian horse, which to you as a present I gave.

Don't be offended, you've seen half the gift indeed —
Try him out, and make all his qualities clear.
This gift you know — the handsome Nestan, a fine steed,
I have written his name in Kirghizian here.

Tariel, priceless warrior, is known to you —
Avtandil — a lion, kind face, wise and strong.
Plains, a green city, and lucid waters too —
All here — and the hill where Tinatin raised his song.

In such a dark cave Asmat awaited her fate,
Fatima smiled merrily, tipsy after wine.
Of friend Fidon the truth did she relate,
Of lovely white moonlight nights, like silver fine...

The innocent sorrows of new-found youthful love —
The sweetest and softest sadness of hopeless dreams,
The strains of harps, pleasant voices which feelings move
Offences and joys, all's here, all's here it seems...

* Shota Rustaveli, author of the Georgian epic
The Knight in the Panther Skin (12th century).

No, don't thank me, it's early such words to say:
Try him out first, and weigh his merits, you see.
Dream of mine, that love which returns today,
Let it be born again, along with me.

Shota, my brother, true sign of friendship for you,
In the moment of need — a service for one so brave,
Come to us, and ride our beautiful borders through,
The Kirghizian horse, which to you as a present I gave.

3 December 1944
Koisary

УЙКУМ КЕЛЕТ...

Абаке ай, кече күнкү биз жеген эт,
Андай эт майга оролуп күндө келет.
Кандайдыр, биз билбеген күчү бар бейм?
Ыксырайм, уйкум келет... уйкум келет...

Урушпа, сага бир кеп айткым келет,
Ал этти, парз бекен дайым жемек?..
Жаштардын кол-аягы ичке болуп,
Кыздарга кайдан бүткөн одоно бет?

Кейибе, эмнени айтып дөдүрөйт деп,
Эт жемек, өнөр бекен, күндө тердеп?..
Касымкул неге жалкоо? Билесиңби?
Дале жок, ана келет, мына келет...

Максат жок, эт жебегин, аба демек,
Мен жүрөм, күчүбүздү дайым ченеп,
Таарынба, чычалаба, ачык сөзгө —
Эмне үчүн биздин элдер борпоң делет?

Муну айтам эгер берсең, мага кезек,
Орустун көп даамына уруксат этсек,
Кара көз, чымыр дене көркүн алып,
Бир сонун гүлдөр элек... гүлдөр элек...

Кой дебейм, эмне берсең өзүңдө эрк,
Менде жок эт жебейм деп кесирленмек.
Өзүмчө бир байкаган сырымды айттым,
Негедир уйкум келет... уйкум келет...

3/ХІІ 1944. Койсары

I WANT TO SLEEP . . .

Dear old friend, we yesterday ate much meat,
Every day they bring some, and then bring more.
What kind of magic charm there do we eat?
I want to sleep... to sleep... and softly snore!

Pray don't be cross, I've something I must say:
Is one obliged to eat meat all the time?
Why have our lads thin arms and legs today?
Why are girls' faces rather coarse, not fine?

Now don't get angry if stupid words I chew:
Is eating meat some kind of daily task?
Why is Kasymkul so lazy, do you know?
All wait for him, when will he come at last?..

Don't eat much meat, old friend, if there's no need.
I always walk, and my strength I measure out.
Don't be offended by my frank words indeed —
But why are our folk so weak, and far too stout?

If you'll allow me, I will tell you why:
Russian dishes would suit us better, it's plain.
Then we'll be supple-bodied, and clear of eye,
Then we'll bloom with life, and bloom again...

The host may feed his guests as he thinks fit,
And I don't boast that I'll eat meat no more.
Only one thought I'll share with you, to wit —
I want to sleep... to sleep... and softly snore.

3 December 1944
Koisary

КАРКЫРА

Бала кез, көктөм убак, жазгы баар,
Асманда карк-карк этет каркыралар.
Мен анда: “Эй, замандын калыстары —
Көрсөтчү, канатыңда не жазуу бар?”

Уккандай дал үстүмдө тегеренет,
“Ал мына окуп кал”... деп белги берет.
Карасам, канатыңда төрт сап ыр бар,
Эсимде ал төрт сап ыр мындай делет:

“Турмушта бакыт да бар, байлык да бар,
Болушкан бирин-бири көрүүгө зар.
Мына эми биздин күндө кошулат дейт,
Сен да кел, ошол жакка биздин сапар”...

Аз, көппү, санабадым күн эсебин,
Колхоздо бир нече ирет орулду эгин.
Арадан күндөр бат-бат алмашылып,
Айланып Каркыра аттуу жерге келдим.

Көйкөлүп мелт-мелт этет жайык бети,
Көрсөтүп чоң боз үйдү берки четки.
“Туугандар бул үй кимдин үйү?” — десем,
“Колхоздун койчусунун үйү” дешти.

Кыргызда адамдык парз салам айтмак,
Четки үйгө салам айтып кирип барсак,
Төрүндө Бакыт, Байлык койчу менен
Каткырып кымыз ичип отурушат.

Кандай март, Бакыт, Байлык кандай элпек,
 Жаңы өмүр койнунда экен кайда десек
 “Заманың мына ушундай таанып жүр” — деп,
 Асманда каркыра үнү карк-карк этет.

5/ХІІ 1944.

Койсары

CRANES

Childhood days, green years, the early spring,
In the sky the cark-cark cry of the cranes.
Then I ask "What's written on your wing?
Epoch of justice, show me your hidden lines!"

Just as if they heard, they swung o'erhead —
"Here you are, read for yourself, and learn!"
So I looked — a quatrain there I read —
And in memory still those four lines burn:

"On the earth live joy and prosperity —
One another they long desired to meet.
In these days they are united, see,
We fly there, come too, the future greet!"

I can't count the days, if many or few —
On collective farms I gathered the grain.
At that time so swiftly by days flew —
Circling round I found a place named "The Cranes".

Vistas to the distant hills retired.
There I saw a huge yurta on ahead.
"Brothers, whose yurta is that?" I then enquired.
"The shepherd's, from the collective farm," they said.

As a Kirghiz, the sacred law I keep.
And to greet the yurta-owner I go.
There prosperity, joy, and the shepherd I meet.
Sit there and drink kumiss, and laugh ho-ho!

Joy and prosperity kind and generous appear,
Here in our hearts, and we wondered where were they?
"Such is your epoch, greet it!" I seemed to hear —
As on high in the sky the cranes winged away.

5 December 1944
Koisary

ОТУЗ ЖАШ

Ырас өмүр кандай кыска кандай аз...
Тагдыр ошол, өлчөмүнөн көп кылбас.
Бирок чиркин аздыгына мейли эле,
Анын октой тездигине катат баш.
Кечээ гана тиги кырда жок эле,
Кайдан чыкты боз ат минген отуз жаш?

Ал зымырайт, үстү-үстүнө камчылап,
Жетээр жери, түшөр үйү барчылап.
Эгер анын жетээр жери бар болсо,
Неге суудай тынбай агат адамзат?
Ошондуктан тынымы жок өмүрүм,
Уч-кыйры жок алыс жолго шаштырат.

Бүгүн дуулап кечекимди ойлонбой,
Кечээ жыргап: эртеңкиме кайдагы ой.
Мени алдаган жаштыгыма ишим жок,
Өлүм мени эркелетип койгондой?!
Ушунча күн, ушунча жыл арасы,
Жана гана, бая гана болгондой.

Шайтан көрдүм — долулугун карачы,
Байкуш жандын момундугун карачы.
Өлүм-өмүр аралыгы даңгырап,
Тазалыгын, сонундугун карачы!
Даяр орду, белен жайы бош турбай,
Анын мелт-калт толумдугун карачы!

Артык экен, кымбат экен жаштык кез,
Алтын экен, жакут экен баа жетпес.
Маңдайынан да бир сүйүп калууга,

Токтоп бербес, токтотууга күч жетпес.
Коюн толгон отуз жаштан айнууга,
Өмүр чиркин, өкүмү күч жол бербес.

Айныр элем, айныганда не пайда,
Он сегизде ойноктогон мен кайда?
Отуз да аз... көп болгонго кубангын,
Андан көрө амандыкка бел байла.
Тирүүлүктө кара өлүмдөн өч алып,
Калкың үчүн кан чыгарып бер пайда!

Кантсин боз ат бир топ жолду баскансыйт,
Атырылып алга карай баргансыйт.
Сүрөп алган жазмыш жолу аябай,
Камчы менен май сооруга чапкансыйт.
Жым-жым эткен ээндикке жоголуп,
Караан үзүп кирип бара жаткансыйт.

Токточу өмүр, токточу өмүр, токтой тур!
Көзүң чуңкур, өңүң кансыз, сары сур,
Тил албассың, жоголо бер, кете бер,
Сенден күчтүү, сенден өжөр бул учур.
Он беш жолу улам кайра туулуп,
Он беш жолу жашарбасам карап тур!

Ырас өмүр, кандай кыска, кандай аз,
Тагдыр ошол, өлчөмүнөн көп кылбас,
Бирок чиркин аздыгына мейли эле,
Анын октой тездигине катат баш.
Кечээ гана тиги кырда жок эле,
Кайдан чыкты боз ат минген отуз жаш?..

8/ХП 1944.
Койсары

МАГА КҮЛБӨ

Бул кандай ысыгы жок кансыз жүрөк,
Турмушта бүркөө түндөй жалгыз жүрөт.
Бечара ай, ээн талаадан эмне издейт деп,
Кара көз бетин басып кыт-кыт күлөт.

Аның ырас, кечке жуук, эртең менен,
Ың-жыңсыз тынчтык менен эрмектешем.
Чабыттап жем издеген ак барчындай,
Үйүмө эки-үч сап ыр таап келем.

Мен киммин, бир жай адам Алыкулмун,
Эгерде жаза албасам, алсыз кулмун.
Томсоруп кол куушуруп өтүп кетсем,
Заманга анда менин кайсы кунум.

Жаза алсам өз доорумдун чын китебин,
Дайрадай тынбай аккан эрдиктерин.
Жанымда жазган жазуум гүлдөп турса,
Анда мен Аалы шерден алдуу шермин.

Кой антип кыт-кыт күлбө эркетайым,
Жан шоолам, жарык күнүм, бак-таалайым.
Сен үчүн бүркөө акындын ачык ыры
Ай нурлуу, ак жүзүңдөн айланайын.

Аның ырас, кечке жуук, эртең менен,
Ың-жыңсыз тынчтык менен эрмектешем.
Чабыттап жем издеген ак барчындай
Үйүмө эки-үч сап ыр таап келем.

22/ХП 1944. Койсары

DON'T LAUGH AT ME

“Who's this, who with unwarmed heart, like bloodless stone,
Roams lost through life, like dark and frowning night?
Poor devil, what does he seek in the waste alone?” —
The dark-eyed girl, her hands to her face, laughs light.

The truth about you, at eve or break of day,
To dumbstruck silence I tell in my poor words,
Then, like a white eagle, soar and seek my prey,
And bring back home a line or two of verse.

And who am I — a simpleton, Alykul,
If I can't write that I'm a helpless slave,
If I live life with empty hands, poor fool,
What worth for my own era do I have?

If I can write for my times a book of truth,
Of deeds untiring, flowing like a stream,
And by my side bloom verses of my youth,
Then I'm some mighty lion, so it would seem...

Please stop, don't laugh at me again, my dear,
Light of my soul, my happiness, my sun.
For you your poet writes verses so sincere,
For you, bright moon, my white-faced darling one.

The truth about you, at eve or break of day,
To dumbstruck silence I tell in my poor words,
Then like a white eagle, soar and seek my prey,
And bring back home a line or two of verse.

22 December 1944
Koisary

ЖЕТИ-ӨГҮЗ

Карагайлуу кара асканын алдында,
Жети бөлөк жети тоонун жанында,
Ажыдаардай атырылып Жети-Өгүз,
Агып жатат жарды уратып каарына.

Таштар тарс-турс, калдыр-кулдур куланып,
Бууракандап көбүктөнүп бууланып,
Эр турмуштун агымындай шаркырап,
Ок жыландай оюн салып буралып.

Ай батты ачык, сүрү баатыр арстандай,
Ак жолборстой айга айкырат жазганбай,
Бүркүт, кабан күркүрөшүп барлыгы
Ушул суунун балдары бейм акетай.

Ой, Жети-Өгүз, жүрөгүндө кара жок,
Кең өмүрдүн уюлуна мээлеп сок.
Адамзаттын жыргалы үчүн кам көрүп,
Ташы, күүлөн, улам күчө бизге окшоп.

22/ХІІ 1944.
Койсары

JETI-ÖGÜZ

Beneath a black stone cliff with shady woods,
By seven separate, seven rounded hills,
Like a dragon hurls itself Jeti-Ögüz,
And angrily washing steep banks, itself it spills.

The stones go rumbling, grumbling, tumbling by,
And raging, raving the foam flies up like steam.
Like seething life itself it seems to fly,
And like a ricochet bullet winds the stream.

The moon, like some bold lion, rolls o'er the skies,
Like a silver tiger the river roars alone,
The eagles screech, the jaguars howling rise.
Those waters are dear to children as their own.

Oh, Jeti-Ögüz, at heart you hold no spite,
Like bounteous life beat straight toward your Pole.
For the happiness of man you work aright —
Then boil, take up momentum, like man's own soul.

22 December 1944

Koisary

ТАБИЯТ МЕНЕН МУЗЫКА

Өмүр кең, соолор гүлдөр... өчөр, жанар,
Бат карып, бат эскирип, бат жаңырап,
Эмесе: бул дүйнөгө туулуу менен
Кайрадан, ар адамдын өлмөйү бар.

Өлүм ак, пейли сараң, көңүлү тар,
Күчү жок, бирок мени коркута алар!
Себеби: мен өлгөндө ордум басат,
Менден соо, менден жакшы, акылдуулар!

Кубанам, туулуп-өскөн заманыма,
Барабар бир сагаты, бир кылымга!
Урабас менин дагы кирпичим бар,
Көз жеткис анын чымыр катарында.

Курбума, ини-агама рахмат айтам,
Биз чын эр, бул турмушка жашап-кайткан,
Кан төккөн зор майдандын жыйынтыгы
Мынакей түбөлүккө улуу майрам.

Бул бүтсүн, айтар сөзүм төмөнкүдөй,
Анчалык орчундуу эмес, жөпжөнөкөй:
Кантейин жазмыш күчү руксат бербейт,
Заманга иштер элем далайга өлбөй.

Ах, чиркин биздин күндөр кандай таттуу,
Бүгүндөн эртеңкиси рахаттуу!
Табият жана анын музыкасы,
Күн санап, кандай сулуу, кандай шаттуу!

Ах, дүйнө, биздин күндөр кандай таттуу,
 Бүгүндөн эртеңибиз рахаттуу!
 Ушундай сонун күндө өлгөндөргө
 Байкачы, кандай гана аянычтуу!...

27/XII 1944.

T NATURE AND MUSIC IKA

Life is wide, flowers fade, but again burst forth.
Quickly they wilt and wear, then grow anew.
So it as with man, born on this earth —
He must grow, then meet his death when due.

Death is pale, and mean, and works us ill.
I am helpless, still it frightens me!
Therefore when I die, I shall leave still
Some me, more healthy, cleverer, better, free!

Glad am I to be born in my own time,
For one hour I count as a century!
Indestructible are these cells of mine,
In their tight-packed rows inside of me.

Mates and elder and younger brothers I thank.
We're true heroes, and having lived, we'll die.
Rising from bloody battle, where we sank,
Festive flags for ever we'll wave on high.

Now enough!.. Forthwith I'd like to say
Nought that's complicated, but straight and clear:
Whatever fate is destined to come my way —
I still work for my times, as long as I'm here.

Devil take it, how sweet, though, are our ways!
Blessèd more each tomorrow than yesterday!
Nature calls us, her magic music plays.
Our days are fine and lively anyway!

Life upon this earth of ours is sweet.
Blessèd more each tomorrow than yesterday!
Such fine days — for the dead beneath our feet,
I can only have pity they could not stay!

27 December 1944

Koisary

БҮКӨН

Бүкөнтай, бучук мурун үч жашар кыз,
Бир күндө жүз жыгылып, жүз басар кыз.

Аз ыйлайт, борс-борс күлөт, көп да күлбөйт,
Кемпирден токсондогу таза сүйлөйт.

Кыргыз да... ачырканбай кымыз ичет,
Кучактап уктап калат бир жилик эт.

Ар убак абалары “ырдап кой” дейт,
Бүкөнтай көздү жумуп ырдап кирет:

“Сагындым, атакемай келсе экен — дейт,
Ал жеңип, тилегимди берсе экен” — дейт.

Карылар муну укканда жым болушат,
Көзүнөн жаш чууртушуп бурчак-бурчак.

Анткени — үч жыл болду кабар келген,
“Палан күн... палан жерде өлдү”... деген.

Эл үчүн каза таап жоо огунан,
Бүкөндүн атакеси кайтпай калган.

Бирок да бардык айыл жакшы көрөт,
Бүкөндүн — эркелетчү атасы көп.

31/ХП 1944.

Койсары

BÜKÖN

Büköntai, a snub-nosed girl of three...
Falls a hundred times, but trots on free...

Cries but little, laughs ho-ho, and smiles.
Babbles better than ninety-year-olds meanwhile.

She's Kirghizian — calmly drinks kumiss.
Clutching a piece of meat falls asleep like this.

When her elder brothers say: "Sing something!"
Büköntai, screw-eyed, begins to sing:

"I am tired — when's papa coming?" sings she.
"After victory he'll do all for me!"

Old men, when they hear that, seem to freeze.
Tears roll from their eyes, like little peas.

For they know — news came three years ago —
"Killed in battle — date and place, so...so..."

For his folk he died, from an enemy shot —
Bükön's papa won't see his little tot.

None the less, more papas than one has she —
Everyone in the village loves her, you see.

31 December 1944
Koisary

ГИТАР КУҮСҮ

Түн суук, кыш ышкырат үйлөрдү ачып,
Ой-кырга дубана албас күмүш чачып,
Ыйлатат, урат, ойнойт, ыза кылат,
Жыргалдуу жазды алыска ала качып.

Жарыктан, караңгылык сагаты узун,
Көз талып окуй албайм, жазмак турсун.
Көңүлсүз жалгыздыктын төшөгүндө
Зеригем кармай албай уйку кушун.

Бул минут, коңур үндүн таза үндүүсү,
Көп элде кыз тоюнун сүйкүмдүүсү,
Мен ашык татар келин бөлмөсүнөн
Угулат кулагыма гитар күүсү.

Колу ойноп анын назик кылдарына,
Ырлары эми жаңы кызыганда,
Токтотот, напсиң күйгөн жигит эрки
Аз күлүп, чоп-чоп этип өпкөн гана.

Мейли өпсө, айла барбы ашыктарга,
Кой дебейм, ошент дебейм мен аларга.
Келиндин алдашына табам канат,
Басылдың, бирок бекер, ах, гитара.

Түн суук, кыш ышкырат үйлөрдү ачып,
Ой-кырга дубана албас күмүш чачып,
Ыйлатат, урат, ойнойт, ыза кылат,
Жыргалдуу жазды алыска ала качып.

16/1945. Койсары

АК КУУНУН КӨРДҮМ УЧКАНЫН

Күн батып, күн баткан жак кызгылт тартып,
Ысык-Көл кызгылт нурга жүзүн арчып,
Кылкылдап кылаа тарткан берки өйүздө
Кыш күнү жалгыз басып келе жатып.

Мен көрдүм көп ак куунун учкандарын,
Куш атар мылтыгымды колума алдым.
Карасам жан-жагымды огум бүткөн,
Кантейин бирин атып кала албадым.

Чын эле жаштык өмүр аткан окпу?
Чын эле жаштык чиркин жанган отпу?
Ок болсо кур калтырып азыркыдай
Жаштык кез, текке атылып кеткен жокпу?

Эгерде жаштык текке атылбаса,
Замандын туура койгон талабына,
Татырлык жана элимди кубантарлык
Ак куудай канаттуу ырым кана, кана?

20/11945.
Койсары

I SAW A FLOCK OF SWANS IN FLIGHT

Sunset... in the west set the crimson rays.
Issyk-Kul is washing in crimson too.
But by the splashing shore, where the sunset stays,
All alone the winter day strode through.

There I saw a flock of swans in flight.
In my hands my hunter's rifle lay,
But I glanced aside, and lowered my sight —
Full of pity, I could not shoot that way.

True it is that youth like a bullet flies,
Is it true that youth's just a flash of fire?
If it's a bullet, then blank-shot here it lies —
And is not youth shot vainly, I enquire?

If youth's not blank-shot, but a bullet which flew,
True to all demands of my own day here,
Then rejoicing my folk, and worthily too,
Like white swans winging, where are my lines,
where, where?

20 January 1945
Koisary

СҮЙБӨЙМ СЕНИ

Сүйбөйм сени: түбөлүккө муздадым,
Бирок анын себептерин билбеймин,
Жаз чыкканда терезенди каккылап,
Бай төшөктүү жакшы үйүңө кирбеймин.

Бала, жардан, бир туугандан артыкча,
Бул дүйнөдө сүйгөнүм бар жапжалгыз,
Билген билер, анын жанга ысыгын,
Биздер гана жыргап кумар тартарбыз.

Аным эмне? Өлбөй турган жакшы ырлар,
Бул турмуштун ырлары бар укмуштуу,
Күчү кетип талыкшыган күндөрдө
Эр азамат иче турган мүрөк суу.

Ырас, курбум, ырастыгын ким билбейт,
Бул турмуштун ырлары бар укмуштуу,
Жанга кубат керек болгон күндөрдө
Эстүү жигит иче турган дары суу.

31/11945.
Койсары

ООРУЛУУ АКЫН

Оорулуу акын,
Ойго жакын,
Ооруп алсыз олтурат.
Акын, акын,
Акын баркын —
Өлүм билбей кол сунат.

Оорулуу акын,
Сөздөрү алтын,
Алсыз, жалгыз олтурат.
Кантсин акын,
Ак кагаздын
Бетин ырга толтурат.

Оорулуу акын,
Өмүр артын
Каламына калтырат,
Билген достор,
Жан жолдоштор,
Эстесин деп бир убак.

Оорулуу акын,
Соолук баркын,
Эми билип тамшанат.
Кимдер келет,
Кимдер кетет,
Келүүчүгө из калат.

Оорулуу акын,
Ойлоп баккын,
Бизден журтка не калат?
Биз өлөрбүз,
Бирок өчпөс —
Жазган ырлар төрт сабак.

Заман калыс,
Эрдик, намыс,
Керек болор,
Берели.
Жан бүткөнчө —
Кадырлайлы,
Ата менен энени.

6/II 1945.

Койсары

A POOR SICK BARD

A poor sick bard,
A-thinking hard,
So sick, he scarcely stands.
Poor bard, poor bard,
Worth our regard,
Holds out undying hands.

A poor sick bard,
Words golden-starred,
So sick, he scarce can sit.
How be a bard —
On page unmarred
His latest lines are writ.

A poor sick bard,
His life's short part
His pen will leave in rhymes.
Friends of his art,
Mates near his heart,
Remember him at times.

A poor sick bard,
A broken shard,
They pity, now they know.
Some visit their pard,
Some quit their ward,
And leave their tracks in the snow.

A poor sick bard —
 O'er him stand guard.
 What to the folk remains?
 He dies, ill-starred —
 Don't disregard
 His latest-written quatrains.

Time plays his card —
 The poor sick bard
 His honour
 Bravely kept.
 Give due reward,
 To those life-scarred,
 And Motherland respect.

6 February 1945
 Koisary

АДАМЗАТ

Мүрөктүн суусу жөн суулардай шылдырлап,
Агып жатса мал кечпес жашыл аралда.
Көк арчадай өңдөн азбас болсун деп,
Өзүм ичпей, ичирер элем адамга.

Мүрөктүн суусун ичирейин дегеним:
Адам деген картайгыч тура бечара.

Замзамдын суусу кайнар суудай шарактап,
Ташып жатса куш жете албас ыраакта.
Эти калың пилдей күчтүү болсун деп,
Бүт агымын бурар элем адамга.

Замзамдын суусун агызайын дегеним:
Адам деген чарчагыч тура бечара.

Олуя табып, улукман аке дарысы
Жазгы гүлдөй тепселип жатса талаада.
Жүрөк оору, өпкө оорунун сообу үчүн,
Өзүм ичпей, ичирер элем адамга.

Дары чөптү ичирейин дегеним:
Адам деген оорукчан тура бечара.

Ак шайы көйнөк, күмүш кемер сыяктуу,
Адамдын жаны сатылып турса базарда.
Дагы жыргап, дагы жашап көрсүн деп,
Өзүм албай берер элем адамга.

Жандарына жан кошоюн дегеним:
Адам деген көп өлгүч тура бечара.

Кызыл топу, шуру, бермет сыяктуу
 Бала өмүрү, сатылап турса калаада,
 Катуу күйүт, кайгы зардын дарты үчүн,
 Өзүм албай, ал дээр элем адамга.

Бала өмүрүн алсын деген себебим:
 Адам деген баласаак тура бечара.

Мейличи, мени жаман көргөн бирөөнүн,
 Жан алгыч келип, жанын сууруп аларда,
 Эгер чиркин, экөө болсо жүрөгүм,
 Берер элем, бирин ошол адамга.

Мен сыяктуу жакшылыкка март эмес,
 Адам деген өзүм дейт тура бечара!

7/II 1945.

Койсары.

HUMANITY

The waters of life flow as they usually do.
On one green isle, where cattle drink not, I see.
Like evergreen cypress, that never changes hue,
I would not drink, but give to Humanity.

The sacred water for Man I'd like to fetch,
Because he's growing old and frail, poor wretch.

The healing waters seethe, and boil, and ride,
And thunder, and roar, where no bird dares to be.
So that Man's skin grows tough as an elephant's hide,
I'd like to direct their course to Humanity.

The healing water for Man I'd like to fetch,
Because he's growing tired and worn, poor wretch.

The healer's store, the herbs 'mid grass beneath,
Like all spring flowers, are trodden on the lea.
To heal the sick at heart, those short of breath,
Not for myself I'd pluck — for Humanity.

The herbalist's store for Man I'd like to fetch,
Because he's often sick, and ails, poor wretch.

If like some white silk dress, or silver belt
Should human souls for sale at the market be,
Let me still live, enjoy what my soul has felt —
No, they are not for me — for Humanity.

For a dying soul such spirits I'd like to fetch,
Because Man's ever a mortal soul, poor wretch.

If like some red felt cap, or beads, or pearls,
Should infant lives for sale round town there be,
Though I should suffer, when my head just whirls,
I would not buy, but leave for Humanity.

Such infant lives, I'd say, Mankind may fetch,
For Man is to such infants tied, poor wretch.

Should someone come, yes even one I hate —
And want to take my soul away from me,
If I'd two hearts, then one — I should not wait —
I'd give to him, as one of Humanity.

But like me too, in this world's goods not rich,
Each man thinks only of himself, poor wretch!

7 February 1945

Koisary

КАЛАМГА

Сен жолдошум, сен кубатым, сен бактым,
Ашык болуп, издеп жүрүп мен таптым.
Колуктумдан мурда сүйүп өзүңдү,
Өз жанымдын жармысынан жараттым.

Чырагымсың, айсыз түндө адашпайм,
Ынагымсың, жан чыкканча тарашпайм.
Дүркүрөгөн дөөлөтүмсүң каламым...
Вашингтон долларына алмашпайм.

Командириң — эл намысы, эл анты,
Сага ишенип курч куралын карматты.
Ошондуктан, өрт аралап бараткан —
Сен доорумдун танка минген солдатты.

Заман күчтүү, күч чак келбейт алдына,
Заман дайра, аккан катуу агымга.
Бул турмушта нечен кыйын жол бастык,
Дагы кыйын жолдор жатат алдыда.

Эгер өлкөм керек десе биз белен,
Эл эрки үчүн, туулганбыз энеден,
Жүрөгү чоң баатырларбыз бактылуу —
Жер шарынын азаттыгын ээлеген.

Мына ушундай улуу жолдо баратып,
Кезек менен күндөр батып, таң атып.
Күтүлбөгөн бир мезгилде, түбөлүк —
Эгер өлүм, мени кетсе уктатып.

Ошол замат, арга салып мойнуңа,
Тез чуркап жет, кең өрөөндүн оюна.
Көп ыйлабай, капаланбай көөмп кой,
Ысык-Көлдүн толкун чачкан боюна.

Көл шарпылдап толкундарын таратсын,
Толкундары мени карай баратсын.
Жүр көрөлү, кыргыздын бир акыны
Уктап жатат... уктап жатат, деп айтсын...

Биздин турмуш, биздин кылым эң кызык,
Октор гана оюн кылган жол сызып,
Ок күчүнөн жеңип алган өмүрлөр,
Чындыгында эң бир ширин, эң ысык.

Сен жолдошум, сен кубатым, сен бактым,
Ашык болуп издеп жүрүп мен таптым.
Колуктумдан мурда сүйүп өзүңдү,
Өз жанымдын жармысынан жараттым.

8/II 1945.

Койсары

TO MY PEN

My comrade, treasure, and strength, and happiness,
I fell in love, and sought and found you too.
Your earlier parent swans loved you, I guess,
But I gave half my soul to fashion you.

My rushlight you — on moonless nights not lost,
My precious one, while I live we shall not part.
O blooming work of the plume which I love most,
I'll never exchange you for Washington dollars' art.

My chief — the people's honour, the oath they swear,
You are the trusty weapon of steel I hold,
Because my fire will spread as the page turns here,
Which tells of the epoch of tanks and soldiers bold.

Time is almighty, by nought can it be slowed.
Time is a river — a powerful stream long-spined,
In life I've trodden many a difficult road,
And many a difficult road yet lies ahead...

If our country needs us, then we're ready to serve.
For the people's will our motherland bore us twain.
Like hearts of bold heroes we are full of verve,
The whole wide world with our will we shall attain.

So, as on that great road I now step forth,
Still in their turn the dawn and dusk I see.
If unexpectedly sudden, I leave this earth,
And death demands that you should bury me:

Well straightway hoist me across your shoulder then,
And run till you come to a wide and pleasant vale,
And don't weep much, don't grieve, but like real men,
Inter me by Issyk-Kul, where the waves still swell.

Let the splashing wavelets smooth my earthly bed,
Let the rippling wavelets find their way to me.
Then let them say: "A Kirghizian poet lies dead,
And sleeps at peace here...Let us go and see!..

Our life, our times for me hold interest deep.
A bullet playfully leaves its patterned track.
Its power puts our mortal life to sleep,
Our life, so sweet and hot, which comes not back.

My comrade, treasure, and strength, and happiness,
I fell in love, and sought and found you too.
Your earlier parent swans loved you, I guess,
But I gave half my soul to fashion you.

8 February 1945

Koisary

СУЛУУГА

Кош, жан эркем, кош дейсиң деп таарынба,
Мени күтпө, мени эстебе, сагынба,
Жаш кездердей ынак сүйүү жок экен,
Отуз жаштын улам аркы жагында.

Кош сүйгөнүм, коштошордо жалынба,
Сен жакшы элең мен сүйө элек чагында,
Ак сүйүүдөн көңүл калуу көп экен,
Отуз жаштын улам аркы жагында.

Сен бир кептер боз шумкарын түнөткөн,
Унутулган учар замат түнөктөн.
Сүйүү деген — сүйүү эмес бетинден,
Сүйүү деген — от чачышуу жүрөктөн.

Сен бир бакча миваларың келишкен,
Мен жүргүнчү ооз тийген жемиштен,
Сүйүү деген — сүйүү эмес бетинден,
Сүйүү деген — сүзүп өтүү деңизден.

Сен бир жүзүм бышып турган мына бу,
Арманда эмес, бирок сенден кур калуу,
Сүйүү деген ырдоо эмес бал ууртап,
Сүйүү деген сүйүү уусуна уулануу.

Таттуусуңар, ачуусуңар сулуулар,
Алдайсыңар бизди опоңой кургурлар.
Канча болсо сенин жибек көйнөгүң
Дал ошончо жүрөгүңдө сүйүү бар.

Бирок менин махаббатым бир гана,
Бирок ал жок, эгер болсо ал гана?
Мага ишенбе, элес кылып бардыгын,
Күлүп жүрөм өзүңө окшоп алдана.

12/II 1945.
Койсары

TO A BEAUTY

Farewell, dear soul, don't grieve that I am leaving,
Don't wait for me, nor recall me with regret.
As in one's burning youth, such love's not living,
When one is over thirty, or older yet.

Farewell, beloved, and beg me nought on parting.
You were as lovely, before you fell for me.
With love sincere there's no more heart-to-hearting,
When one is over thirty, as you can see.

You are a lovely orchard, with fruit auspicious,
And I — a wanderer, trying out such fruit.
This love means not a kiss on your cheek delicious,
This love means sailing the seas in an open boat.

You are a bunch of grapes, both ripe and tender,
Don't pity me what I didn't pluck from you.
This love means not a honeyed song to render,
This love means bitter aloes and poison too.

Like honey you were, but oh, you were also bitter,
And wound me round your finger, as now I see.
Like many silken dresses you lightly flutter,
So light the love you bore in your heart for me.

Although the love I bore in my soul was single,
It lives no more — but was it ever seen?
Now all is said and done —
this is no mere jingle —
I laugh, deceived like you, by what has been.

12 February 1945
Koisary

ЗАМАНДАШЫМА

Жашыл-ала жагоо тагып желбиреп,
Жакшы өмүрдүн жарашыгы биз элек.
Жаштык күндүн ар бир соккон сагаты,
Жаш сүйүүдөй койнубузда эркелеп.

Кызыл-ала жагоо тагып желбиреп,
Кызык күндүн кызыктары биз элек,
Кымбат күндүн ар бир соккон сагаты,
Кыз баладай койнубузда эркелеп.

Жашоо эркине жаратылып бир ирет,
Карап көрсөң кандай эмгек кылдым деп.
Кайран күндөр бекер кеткен экен деп,
Ойлоп-ойлоп өкүнөрүн ким билет?..

Сонун күнгө жаратылып бир ирет,
Санап көрсөң кандай эмгек кылдым деп.
Сайран өмүр текке кеткен экен деп,
Самап-самап сагынарын ким билет?

Кеткен кемтик жакшы ыр менен жетилет,
Андай болсо, көп кечикпей кууп жет.
Доорубузга каухар чачып калалы,
Алдыбызда канча күн бар ким билет?

Жаштык айып таттуу ыр менен жетилет,
Андай болсо, көп кечикпей кууп жет.
Заманага жыпар төгүп калалы,
Дагы канча жашоо калды ким билет?..

14/II 1945. Койсары

TO A CONTEMPORARY

In our bright green neckties, blown all ways,
We, with handsome life went hand-in-glove.
Every hour of one's wayward youthful days
Nestles in one's soul, like youthful love.

Having been fit for the field of life, though once,
Take a look and evaluate what you've done.
Ah, those days you wasted away like a dance,
Thinking them over, will you regret each one?

Have you been fit for wonderful days, though once —
Count them up, and see what work you've done!
Ah, life flew swiftly by, and you missed your chance!
Will you regret those days, and repent each one?

Faults of youth with sweet songs you may erase.
If that's so, don't be late, but speed ahead.
We must catch the aroma of these new days —
Who knows how long it will be, ere we lie dead?

14 February 1945
Koisary

АДАМГА

Адамды адам меймандап,

Сыйлайт экенсиң,

Жакын жолдош-жорону

Жыйнайт экенсиң,

Жакшы тилек, ак ишти

Кыйбайт экенсиң.

Ак дасторкон үстүндө

Чын ниет менен досунду

Жегин муну, ичкин деп,

Кыйнайт экенсиң.

Ошентсең да өмүргө,

Сыйбайт экенсиң,

Кара жердин түбүнө

Биринди бириң жашырып,

Ыйлайт экенсиң.

16/II 1945.

Койсары

DO MAN BIKET

Man, when making man your guest,
Every honour lend him.
Dearest comrade, one of the best —
All attention lend him.
Very best wishes for success
And no others lend him.
Sitting at the well-spread feast,
Show your heart and soul at least:
“Eat and drink!” — he must be pressed,
All encouragement lend him.
Though this time may be your last,
All assistance lend him.
When the final die is cast,
And beneath the sod he’s passed...
All your tears then lend him.

16 February 1945
Koisary

УНУТПА

Унутпа жибек боолуу куштарыңды,
Кирген суу, жааган күндөй курч чагыңды,
Өмүргө бир гана ирет жаралсаң да,
Өрөпкүп, өргө алкынып учканыңды.

Унутпа, ойноп-күлүп өскөнүңдү,
Асмандан ырыс көлүн төккөнүңдү,
Турмушка бир гана ирет жаралсаң да,
Жаркылдап жарак кармап өткөнүңдү.

Унутпа, кечээкиңди, эртеңкиңди,
Ажалды как сүбөөгө тепкениңди,
Заманга бир гана ирет жаралсаң да,
Миң жылга из калтырып кеткениңди.

Унутпа, жылдыз мончок жылдарыңды
Жылга эрчип жылтылдаган жыргалыңды,
Унутсаң өзүмдү унут, бирок дагы,
Унутпа менден алган ырларыңды.

8/ХІІ 1945.
Койсары

DO NOT FORGET

Do not forget your birds on the silken thread.
Like a flood of fleeting rain, your time sped by.
In life but once you were born, but pushed ahead,
And trembling and inspired you soared on high!

Do not forget how laughingly you lived too.
From heaven a lake of kindness on you was spent.
But once you were born, but all your lifetime through,
With shining torch in hand, on your way you went.

Do not forget days done, nor the coming day.
Like death, you poked in the ribs all lies which passed.
But once you were born, but when you've gone, anyway,
A thousand years the tracks you leave must last.

Do not forget those years of bead-like stars,
The trace of years of happiness shining free.
If you forget, forget me, — but I ask:
Do not forget the songs which you took from me!

8 December 1945
Koisary

ЭСКЕРМЕ

Мен тургузбайм эскерсин деп эскерме
Эскерсин деп эстетерге эч нерсе,
Кайтпас күнгө калкып кете беремин
Кайсы күнү тагдырыма кез келсе.

Эрксиз сыйлап, караңгы көр кереңин
Сыртта калар аз болсо да керегим.
Билбес жанга өспөс менин бийигим,
Билген жанга өсөр менин тереңим.

Таштан болор, кумдан болор төшөгүм,
Аз болсо да сыртта калар сөздөрүм.
Өлсөм дагы жара тээп мүрзөмдү
Буудан болуп таскак салып өтөрмүн.

17/ХІІ 1945.
Койсары

MEMORIAL

I shan't build a memorial to myself,
So that people remember, and drink my health.
I shall sail to the vale of no return,
Any day that death creeps up by stealth.

But unwilling I'll please the grave's calm shade,
At its threshold leave something I have made.
Those who don't know will think I grow more high,
Those who do know will think I am lower laid.

What though stone, though sand may be my bed,
I shall leave the world some words I've said.
Even though dead, the tomb I'll break with my foot,
Then go galloping off, like a racehorse, ahead!

17 December 1945
Koisary

КЫРГЫЗ КӨЛҮ

Ысык-Көл — кыргыз көлү кылкылдаган,
Кыз-келин кылаасында шыңкылдаган.
Кылымдар колдон түшкөн маржан болуп,
Көрүнбөй тереңинде жылтылдаган.

Ысык-Көл — кыргыз көлү шарпылдаган,
Көркүнө көктөн башка тартынбаган.
Замандар кербенчидей чубап өтүп,
Чарчаса саясында салкындаган.

Ысык-Көл — күрдөлдүү көл күрпүлдөгөн,
Көркүнө көктөн башка сүртүнбөгөн,
Көк түсү таалай көркү, ырыс көркү,
Толкуса толкундары түркүмдөгөн.

Көзү курч, көкүрөгү бек уландары,
Пейли кең, берешен кол адамдары,
Ысык-Көл, касиетиңен айланайын,
Сыйла, сүй бакыт берген замананы.

19/XII 1945.
Койсары

KIRGHIZIAN LAKE

Issyk-Kul — Kirghizian wave-lapped lake.
Young girls on your shore much merriment make.
Coral bracelets, lost long centuries since,
Seem to shine in your depths, and brilliance wake.

Issyk-Kul — Kirghizian lake at play,
All your beauty the heavens observe each day.
Through the ages caravan-chains have passed,
Tired, have rested, refreshed have gone their way.

Issyk-Kul — magnificent waves arise,
All their beauty reflected in the skies,
Azure hues, which happily suit the scene,
As the rolling crest to the lake-shore flies.

Issyk-Kul — before sacred beauty we bend.
Here are great-souled people, of generous trend,
Keen-eyed youths, and girls with firm young breasts,
Let us love and respect this happiness sent!

19 December 1945

Koisary

ТОЛКУН ЭМЕС, АЛ АК КУУ

Күздүн күнү көк көңүлсүз, көл сулуу,
Калаа суук, бирок бул жер жыпжылуу.
Коркпо менин кайык минген жолдошум,
Тээ агарган толкун эмес, ал ак куу.

Кыштын күнү талаа көрксүз, көк сулуу,
Ток пейилдүү кыштактар бар жыпжылуу.
Жымжырт жаткан биздин өмүр ушул көл,
Толкун эмес, толкун эмес ал ак куу.

30/X 1946.

Чолпон-Ата

IT ISN'T WAVES, IT'S SWANS

An autumn day, skies are grey, but lovely the lake.
And here it's warm, though in town one's coat one dons.
Don't fear, dear friend in the boat, another look take —
The-e-e-re, where it's white it isn't waves, it's swans.

A winter's day, fields are ugly, but lovely the lake.
The well-fed village is warm... When one's life one cons
Lying silent and still — it's a lake, but make no mistake,
It is not waves, not waves, but white-breasted swans.

30 October 1946

Cholpon-Ata

АКЫН

Акын жолу, ардактуу жол урматтуу,
Жаман акын эл алдында уяттуу.
Акын жазган, биз окуган төрт сап ыр,
Дүнүйөгө калуу керек жаңылбай
Жаз, жай,
Кыш, күз,
Деген төрт сөз сыяктуу.

3/XI 1946.

Чолпон-Ата

ПОЕТ

The poet's path is a path of deep respect.
To be a bad poet before the folk breeds
shame.
Quatrains made by a poet which we select
Should then without wandering in this world
remain.
Spring, summer,
Autumn, winter,
Like them, it's plain.

3 November 1946

Cholpon-Ata

Сүйгүм келет жаш жандырып, жаш болуп,
 Жашымды алдап, жаш кайындай мас болуп.
 Жанар тоодой жалын чачкан отуңан
 Чыккым келет, жанып чыккан тапш болуп.

Сүйгүм келет, миң мертебе жаңылып,
 Сүйгүм келет, сүйгөнүмө жалынып.
 Өз күчүндү өз күчүмө багынтып,
 Сүйгүм келет кээде өзүңө багынып.

Көпкөк асман, жерге түшсө жарылып,
 Кыян жүрсө жердин үстү тарылып,
 Ал кыяндан өтөр элем кыйналбай
 Бир көз караш кубатыңды жамынып.

2/XI 1946.
 Чолпон-Ата

TO A WOMAN

I want to love, be reborn, and young anew,
To deceive my years, and drunk like a birch make moan.
Like some volcano to burst, and fierce flames spew,
To go flying forth, like an incandescent stone.

I want to love, though I err a thousand times o'er,
I want to love, and to beg for love that's due.
I want with my power to overcome your power,
I want to love, and at times be subdued by you.

If the heavens burst and poured their waters free,
If mountain streams went lashing across the earth,
I'd swim across that torrent 'twixt you and me,
Made bold by your glance, alone, without fear set forth!

2 November 1946

Cholpon-Ata

ЫСЫК-КӨЛДӨ ТӨРТ МЕЗГИЛ

Жазын көрдүм, Ысык-Көлдө жаз жыргал,
Тирүүлүктө көлдүн жазын көрүп кал.
Куулар кетип, жаңы кетип аңырлар,
Бүрүн жарып, гүлдөөр кезде кайың тал.

Катар, катар сабын түзүп турна өтөт,
Карлар эрип, кырлар жашыл талаа көк.
Кара торгой таңдайынан үн безеп,
Үпүп учуп көңүлүндү көтөрөт.

Танды кечке тракторлор татырлап,
Кошко кирип, соко жиреп семиз ат.
Колхозчулар жаз келди деп кубанып,
Колго тиет багынычтуу көп кызмат.

Жайын көрдүм, күнгөй, тескей жайкалып,
Мал тоюнган жайлоо кезин айталык.
Сугат, отоо, апийимди суюлтуу,
Кандай сонун, кандай кызык чөп чабык.

Түш мезгилде кымыз келет тоо жактан,
Бир кишиге бир бир керме аяктан.
Күлкү... шылдың... тамашалоо өз ара,
Кандай жумуш, кантип түтөт каяктан!

Күзүн көрдүм, — көл элинде береке,
Капа болот, барбай кетсең жеңеке.
Ар бир адам кумар болот өзүнчө,
Мейман тосуп аш тамагын бермекке.

План толуп, эмгек тийип жүз пуддан,
Дагы тиет кошумча эмгек кырк пуддан.
“Көмөч болбойт, күйүп кетет экен” деп,
Кызыл кыздар нан бышырып дандырдан.

Колхоздорго алкыш келип обкомдон,
Тууну берип жакшы ишине райком.
Колхозчу ата тойго барам бүгүн деп,
Атка минет жутуп алып бозодон.

Кышын көрдүм Ысык-Көлдө кыш жакшы,
Ак кар басып аппак кылып кыштакты.
Жаш бөбөктү апасы уруп чыгарбай
Терезеден карап турат тыш жакты.

Кыш өкүмү баскан менен кырларды,
Колхозчуда токчулуктун жыргалы.
Түн мезгилде көлдүн аркы четинен,
Көп угулат кыз жигиттин ырлары.

Мына ушундай Ысык-Көлдө төрт мезгил,
Кайгы, капа, жаманчылык жок эч бир.
Көлдүн көркүн, чабал акын... Алыкул
Ойдогудай жаза албаптыр ээ... деп бил.

3/XI 1946.
Чолпон-Ата

FOUR SEASONS OF THE YEAR ON ISSYK-KUL

On Issyk-kul I saw the smile of spring.
While yet alive, don't miss it for anything!
Then swans go flying, red ducks go flapping by,
When birches with bursting buds their beauty bring.

In wedges on wedges the cranes wing o'er the lake.
Snow melts, slopes weep, the fields a green flush take.
The dark-plumed lark trills out his song on high,
The hoopoe's flight your heart will elevate.

From morn till eve the tractors rattle away,
The well-fed horses pull at the ploughs all day.
Collective farm workers are glad that spring has come,
Much work on hand, but spirits are light and gay.

I saw the summer, the lake shores, south and north,
The grazing herds on the pasture slopes step forth.
There's watering, weeding, poppies to cut or pluck;
How fine is hay-making time, to mow, show your worth.

At lunch-time they bring kumiss from the mountain slopes,
Each man receives a bowl-full, and no one mopes,
There's laughter, and jokes, and tricks, all forms of fun.
Well, how would work go otherwise? Not much hopes!

I saw the autumn — rich harvests the people gain,
And if you don't call in on them, they will complain.
Each one enjoys himself just as he thinks best,
And loves to meet guests, and friends to entertain.

The grain-plan's fulfilled, a hundred poods a day.
It's sure to be over-fulfilled, forty poods, I'd say.
"The bread baked on iron stoves gets burnt!" say the girls.
Flat loaves they bake on dandyr* the usual way.

The Region Committee thanks all the harvest crews,
The Local Committee for best brigades medals choose.
The farm-fellow joins in the festive board, and then
Bestraddles his horse again, after having his "booze".

I saw the winter on Issyk-Kul — it was grand!
A snow-white blanket covered the village and land.
The little ones' mothers would not let them out
on the street
So gaping at winter outside, at the window they stand.

Though winter has come into its own on the peaks,
The collective farmer his own amusement seeks...
At night, from either side of the lake then are heard
The songs of the lads, and girlish, merry-mad shrieks.

The year's four seasons on Issyk-Kul are such.
Of sorrow and sadness and woe, you won't see much.
The lake's great beauty, seen by the poet Alykul,
He could not portray as he wished —
he lacked the touch.

3 November 1946
Cholpon-Ata

**dandyr* — a stove made of clay, for baking flat loaves.

FOUR S BESHBARMAK THE YE ON ISSYK-KUL

Бешбармак, жечүү тамак, жакшы тамак,
Жаш эмес, кылым баскан кары тамак.
Кыргызда бир адат бар өз колунан —
Кой союп ударникти кадырламак.

Бешбармак, күчтүү тамак, майлуу тамак,
Өзүнүн эмгегинен келген тамак.
Бирок да бул тамакты жалгыз койбой,
Жанына жолдош кошсок тандап, тандап.

О анда, жаңы кубат канга тарап,
Эң сонун өсөр эле жаш азамат.
Андыктан ар бир үйгө парыс болсун,
Орустун:
Помидорун, капустасын,
Бадыран, картошкасын кабыл алмак.

5/XI 1946.

Чолпон-Ата

BESHBARMAK

Beshbarmak is an edible, tasty dish.
It's nothing new, it's lived long centuries through.
Kirghizians have a custom, and when they wish,
They slay a ram, and shock-workers get their due.

Beshbarmak's a greasy, high-calorie dish,
Which one can earn by the sweat of one's own brow.
But all the same, alone, what is it? — Pish!
One ought to add some other dish, somehow.

O, then new powers would start one's veins to flood,
And fine young fellows grow up we need so much.
So let each home provide
Some Russian food —
Tomatoes, potatoes, cucumbers, cabbage and such.

5th November, 1946
Cholpon-Ata

ЖЕР ДЕГЕН ЭМНЕ?

Жер деген не?
Жер деген боз топурак,
Эгер өнсө: арпа буудай, алма бак,
Суулар агып, куштар сайрап, мал ойноп,
Адам жыргап, салкынына салкындап,
Ар жыл сайын түшүмүнөн жаңылбай,
Берип турса жердин аты акталмак.
Эгер мындай касиети болбостон
Жалаң гана көмүлүүгө жараса,
Жер дегендин жердигинде кайсы атак?

4/XI 1946.

Чолпон-Ата

КОМУЗ

Үч буроо, жалгыз тээк, үч кыл комуз,
Чертилбейт, күүгө келбейт, чебер колсуз.
Оп-оңой, көргөн көзгө жөп-жөнөкөй,
Бирок да өнөрү бар айтып болгус.

Кылымдан кылым санап көксөй-көксөй,
Жыргалдуу биздин ушул күндү көздөй,
Бул комуз, көп сууларды кечип келген,
Эли да комузундай жөпжөнөкөй.

7/XI 1946.

Чолпон-Ата

WHAT IS THE EARTH?

What is the earth?

The earth is just grey clay.

But if she grows apple-orchards, barley, corn,

If waters flow, birds sing, and cattle play,

Then man can rest, and bless the day he's born.

If crops don't fail, but flourish every year,

Earth really earns and justifies her name.

But if these things don't grow —

Only graves appear,

Then what respect does she earn, why none, but shame!

4 November 1946

Cholpon-Ata

KOMUZ

Three keys, one keel, three strings make one komuz.

To raise a melody skilful hands you must use.

It looks as simple as simple to the eye,

Although to express its boldness — well, words refuse.

From age to age it counted dream on dream

And to our happy day it tried to stream.

Yes, this komuz has crossed full many a ford;

Our people, like this komuz, would simple seem.

7 November 1946

Cholpon-Ata

МЕН КЕТТИМ АЛЧА БЫШКАН МЕЗГИЛДЕ

Келдим көлдөн өрүк гүлдөөр кезинде,
Кеттим кайра алча бышкан мезгилде.
Турган кезде Фрунзенин кыздары —
Жыт алдырып акация, сиренге.

Кеттим кайра турабладым көп күнгө,
Күйүп, жанып акындыктын өртүнө.
Турган кезде Фрунзенин кыздары —
Көрк алдырып жаздын сулуу көркүнө.

Түшөр жерим: Нарын ата, Тянь-Шань...
Бул жерде да жаз жыргалы карасам.
Киев, Москва, барлык шаарым ушундай,
“Кудай урсун” бирин күнгө кыя алсам!

8/XI 1946.
Чолпон-Ата

I LEFT WHEN CHERRIES WERE RIPE

I came to the lake ere apricots were blooming.
I left again when cherries were shiny-red,
About that time when all the girls in Frunze
Smelt like acacia and lilac overhead.

Again I left, and long I could not stay here,
Burning, and yearning, with poetry aflame.
About that time when all the girls in Frunze
Were swanking in springtime beauty once again.

Naryn, in Tian Shan...My destination...
Here also springtime happiness now holds sway.
Kiev, or Moscow, in all I find elation...
By god — there's none of them I'd betray for a day!

8 November 1946
Cholpon-Ata

БҮРКҮТ ТАПТОО

Таптадым сени, бүркүтүм,
Бозум түлөк жашыңда,
Айды жара тепсин деп,
Барчын болгон маалыңда,
Канатыңды күүлөп ал.

Кыйтуу!

Кыйтуу!

Таш түлөк менен кум түлөк,
Таптадым сени жашыңда,
Жерди эңип алсын деп,
Эки барчын маалыңда
Текөөрүңдү кайрап ал.

Кыйтуу!

Кыйтуу!

Карышкырдын боорунан,
Ар-намыстын даамынан,
Жолборстун ички майынан,
Кабыландын кара канынан
Суусун берем, жем, берем.

Кыйтуу!

Кыйтуу!

Жер жүзүнөн терип же,
Тынчтыктын ыркын бузганды,
Биздин жаңы заманга
Таш ыргыткан душманды,
Кылымдан чыккан кыраан бол.

Кыйтуу!

Кыйтуу!

Мен мүнүшкөр, сен бүркүт,
Көнөсүң менин эркиме,
Күркүрөп күн-түн күзөт бол,
Күнөстүү менин жериме.
Бир жериңден кем кылып,
Коркок кылып таптасам,
Жүрөгүмдү оюп же.

Кыйтуу!

Кыйтуу!

8/XI 1946.

Чолпон-Ата

EAGLE-TRAINING

My eagle — how I trained you then
When you were only one year old,
So that you could split the moon
When you'd passed through your sixth moult,
And your wings grew stronger soon.

Screech!

Screech!

So I trained you in your youth —
After you'd moulted twice, and thrice,
Trained your talons to clutch the earth.
When you had moulted seven times
Sharpened your spurs, like spikes thrust forth.

Screech!

Screech!

The liver of a wolf I gave,
So that you your worth should know,
And fat from a tiger's bowels I gave,
And jaguar's blood I brought also.
All this food and drink I gave.

Screech!

Screech!

From this fair earth of ours now snatch
The ones who would destroy its peace,
And in these latest times now catch
The foes who sharp-edged stones release.
And with your lidless eyes keep watch!

Screech!

Screech!

A falconer — an eagle you,
Subjected to your master's will.
By day and night keep the world in view,
So that the sun shines in us still.
If I have not kept proper guard,
Or I was frightened to train you so,
Then you may peck me good and hard,
Tear out my heart, and off you go!

Screech!

Screech!

8 November 1946
Cholpon-Ata

КЫРГЫЗ ТООЛОРУ

Тоого тоолор курамалап, курашып,
Узун тартып, уламалап, улашып,
Алда кайдан кебез тартып келаткан,
Кербенчинин төөлөрүндөй чубашып.

Кара зоолор ар кай жерде каркайып,
Катмарлашып, калың тартып заңкайып.
Алмаз сындуу көккө тийген миздери,
Арстандын азуусундай арсайып.

Мөңгү кетпей чокулары жалтырап,
Тоңгон муздар шөкүлөдөй жаркырап,
Ар жагынан бер жагына куш эмес,
Араң гана бороон өтөт калтырап.

Жаз келерде эң биринчи жаз конуп,
Кыш болордо эң биринчи кыш тоңуп.
Ай ааламга ай тие элек кезинде
Эң биринчи ай жамынып ак болуп.

Түн болордо эң кийинки түндү алып,
Түз жерлерден кийин кетип мунарык
Дүйнө жүзү көзүн ача электе
Эң биринчи күндү тосуп кызарып.

Кыргыз тоосу, элдин сүйгөн тоолору,
Мындай сонун асыл тоолор болорбу,
Асман тиреп жеңе билет ар качан,
Өлкөбүзгө кас санаган жоолорду.

10/XI 1946. Чолпон-Ата

KIRGHIZIAN MOUNTAINS

Mountains to mountains cling and string together,
One after another, a range of crests they stand,
Like a camel-caravan, nose-to-tail a-tether,
Transporting cotton to some far unknown land.

Black cliffs are seen from many distant places,
Strata on strata, protruding proud and high,
Their cutting-edge, diamond-sharp, the horizon faces,
Their peaks, like lion's teeth, seem to pierce the sky.

Their crests in bright eternal snows are gleaming,
The glaciers shine like pearls, like crystal glass.
Across the highest points no birds go streaming,
Only the whirling blizzards can, trembling, pass.

There spring, as welcome guest, makes her first sally,
There winter, as unwelcome guest, first stays,
When all is dim, no moon above the valley,
The crests are first to be silvered by her rays.

And thither the night has not yet come a-sweeping,
When darkness cloaks already the steppes below,
And while the world already is soundly sleeping,
The mountain tops with red rays are aglow.

Kirghizian mountains are loved by all their people,
And none more beautiful on this earth I know.
Supporting the sky, they never could be feeble,
They, our great land, will always defeat the foe.

10 November 1946
Cholpon-Ata

Эне сүйлөйт: “Төрт жыл дайны чыкпаган,
Төрт жыл бою каттан кабар укпагам,
Үмүт үзүп, кулунуман айрылып,
Жайдын күнү курут жайып олтургам...
Бир мезгилде жер титиреп солкулдап,
Жарылгансып бараткансыйт айланам.
Бул күч эмне? Кандай кабар бул кабар?! —
Деп байкасам келатыптыр жан балам.
Жер майышкан бала күчү турбайбы...
Баламды өөп, кубанычтан ыйлагам...”
Жок энеке, сенин күчүң, ошол күч,
Жер солкулдап, душман туусу кыйраган.

10/XI 1946

Чолпон-Ата

MOTHER'S STRENGTH

Mother said: "Four years, and still no post...
Four long years, no letters I've received.
I have lost all hope...my lad I've lost...
But still I dried cheese-balls* and still believed...
Then, one moment, the earth began to quake.
What power is this? What news?"

What's happening here?
Around me everything trembled, seemed to shake,
And while I thought, I saw my son appear!
The earth was shaking underneath his tread...
And kissing him, from happiness I cried..."
No, sister dear, it was your strength instead
That shook the earth, swept enemy flags aside.

10 November 1946
Cholpon-Ata

* Small round pieces of cottage-cheese, dried.

ТОО ИЧИНДЕ МЕКТЕП БАР

Автобус менен аркырап
Алайга кетип баратсаң,
Адам жеткис жерлерде
Ак мектеп турат заңкайган.

Легковой менен заркырап
Нарынга кетип баратсаң,
Ат жеткис аска алдында
Ак мектеп турат заңкайган.

Самолет минип зыпылдап
Атбашыга баратсаң,
Кечеги жапан тоолордо
Он жылдык турат заңкайган.

Баарында биздин уландар
Күздөн жазга окуган.
Замандын жөлөк, тиреги
Жаралган жаштык отунан.

11/XI 1946
Чолпон-Ата

SCHOOL IN THE HILLS

If on the bus we rumble again
To Alai upon the height,
In a place that's difficult to attain,
There stands a lovely school, all white.

And if by car we take our course,
And at Naryn we then alight,
'Neath cliffs where it's hard to get by horse,
There stands another school, all white.

And if by aeroplane we fare,
At Atbashi come down to land,
Up in the ancient foot-hills bare
There stands a ten-year school, all grand.

In all of them our youngsters learn,
From autumn time until the spring.
The help and stay of these days, they burn
With fire which only youth can bring.

11 November 1946
Cholpon-Ata

БОТОЮМ

Жарашыктуу жалжал көз,
Ыйлаак белем ботоюм.
Узун шыйрак, айры өркөч
Чыйрак белем ботоюм.

Сүткө тойсо тайрандап,
Тентек белем ботоюм.
Чөк дегенде бук деген
Элпек беле ботоюм.

Бала кезде тартайып,
Атандан чоң ботоюм.
Чоңойгонун билбеген,
Уяты жок ботоюм.

Куулук, шумдук ою жок
Момун белем ботоюм.
Чоңдугундай күчү бар,
Сонун белем ботоюм.

Кичинени шылдыңдап,
Күлө берсин ботоюм.
Кереги зор колхозго,
Жүрө берсин ботоюм.

19/XI 1946
Чолпон-Ата

BABY CAMEL

Charming beast with burning eyes,
Tearful one, my baby camel.
Long-legged and split-hooved likewise,
Fearless one, my baby camel.

Milk he sucks, then playful flies,
Beautiful one, my baby camel.
“Lie!” I say, and down he lies —
Dutiful one, my baby camel.

Big and clumsy, quick you grew,
Blameless one, my baby camel.
Just how big you never knew,
Shameless one, my baby camel.

Artless, inoffensive beast,
Peaceful one, my baby camel.
Father’s equal now, at least,
Heedful one, my baby camel.

Teases boys, but does no harm,
Long may he laugh, my baby camel!
He’s so useful on the farm.
Long may he live, my baby camel!

19 November 1946
Cholpon-Ata

ӨМҮРГӨ

Шамал айдап көлдүн киргил көбүгүн,
Кашка суудай мөлт дей түшкөн өмүрүм,
Жыл айланып, өткөн сайын жаштык күн
Улам сулуу, улам ысык көрүндүң.

Мива бактай жемишимен күбүлбөй
Өстүм дуулап, эртеңкимен түңүлбөй,
Ай балалык, асыл нерсе экен го
Учкан куунун канатынын күүсүндөй.

Кеттим алыс кеңдигимен кемибей,
Кери тарткан кербездикке жеңилбей,
Ай балалык, жыргал нерсе экен го
Карлыгачтын канатынын желиңдей.

Жарым саат кабак чытып кайгырбай,
Арамдыкка абийиримди алдырбай,
Өмүр деген — сергек нерсе экен го
Жаздын күнү тып-тып тамган жамгырдай.

Күлдүм ачык бир да жерди карабай,
Досторума кылдай кастык санабай,
Өмүр деген — дайым жапжаш нерсе экен
Улам жаңы жаратылган баладай.

Билсин бизди, жаш муундар мактасын,
Эскиртпесин эстеринде сактасын.
Алдыбызда өмүр турат түгөнгүс
Артыбызда өлбөй турган эл калсын.

20/XI 1946. Чолпон-Ата

LIFE

Wind whipped up the lake into grey spume...
Like clear drops of water, my life blew away.
With past years youth far off seems to loom
Lovelier still, more ardent still today.

Like an orchard, with fruit upon the bough,
Swift I grew, kept hopes of summers gone.
Ah, my childhood a precious thing seems now,
Like the sweeping wings of a flying swan.

I went far, kept my soul wide through the years,
They my pride and prowess did not defeat.
Ah, my childhood a happy thing appears,
Like the swooping wings of a swallow fleet.

Half-an-hour...no frowns, no fuss, all told...
My clear conscience I never would betray.
Life, it seems, is something daring and bold,
Passing like pattering rain on some spring day.

Laughing with all my heart, carefree I went,
Never wishing a friend the slightest ill.
Life seems ever-youthful, and never spent,
Like a child reborn, an infant still.

May the young generation about us know,
May they praise us, and not forget in our land.
Before us waits an endless road to go,
Behind us may our immortal people stand.

20 November 1946
Cholpon-Ata

АК КАЙЫҢ

Жарашыктуу жаштайың,
Жадыраган жаз сайын,
Жаш күнүмдөн тең өскөн,
Жакшынакай ак кайың.

Тамашалуу жаштайың,
Тармалдаган жаз сайын,
Тай күнүмдөн тең өскөн,
Татынакай ак кайың.

Мен өзгөрдүм, сен көрдүң,
Мен да көрдүм өнгөнүн...
Жаштыгымды кайра бер,
Сурабайм андан бөлөгүн.

Бутагыңа коноюң,
Кыштын жолун тороюң.
Жаштыгыңды менден ал,
Аккан сууң болоюң.

28/XI 1946
Чолпон-Ата

SILVER BIRCH

Charming since your early days,
Child of spring, for you I search.
Children together we stayed always,
Cheerful, cherished silver birch.

Lively and bright since early days,
Letting down locks as you lightly lurch,
Laughing together on childhood ways,
Likeable, loveable silver birch.

I have changed, as now you see,
I have noticed how you've grown too.
Please give back my lost youth to me,
I won't ask any other but you.

By your branches I'll rest, be free,
Barring the way to winter's pains.
Take back again your youth from me,
Let me be life-giving sap in your veins.

28 November 1946
Cholpon-Ata

ЖАЗЫМА

Кош бол жазым,
Көк көпөлөк, ак казым,
Бір жаза албай, мендей жүдөп — азбасым.
Антсем мейли, бирок өзүң айта жүр:
Азгын көңүл, тилегимдин тазасын.

Кош бол жазым, сени алыска узатам,
Сенден кымбат калк ичинде мен калам .
Кыйын жолдо — канча жабыр көрсөм да,
Өз доорума актыгыма мактанам!

Кош бол жазым, сен кетсең да биз аман,
Биздин балдар, биздей болсун биларман.
Жер үстүндө — ыраазылык күнүмдү,
Жердин жети
түпкүрүнөн дей алам!

Кош бол жазым,
Көк көгүчкөн, ак казым,
Кенен сайда дайым толо акпасым.
Көз ачкандан ынак болгон жаныма
Картайбаган кулун жаштуу жашташым.

12/X 1948.
Чолпон-Ата

MY SPRING

Farewell, my spring.

Blue butterflies and white geese.
Don't torture yourselves with writing verse, like me.
Just let that be, but do remember, please,
About my torment, my dreams, my honesty.

Farewell, my spring, I'll see you on your way.
Among folk dear to me I shall remain.
On my hard road I suffered, but boldly say —
I honestly served my times, and not in vain.

Farewell, my spring, you'll go, but I'll remain,
And may our children, like us, know everything.
My happy day on earth shall be my refrain,
And from the depths my praises still I'll sing.

Farewell, my spring.

Blue pigeons and white geese.
No longer can youth, like some full river, flow.
Since birth our friendship never knew decease,
My ever-youthful foal, on your way you go!..

12 October 1948

Cholpon-Ata

БИЗГЕ ТҮНӨЙ КЕТ

Көңүлүм капа, башым туман кеңгиреп
Үч күн болду бизге мейман келе элек.
Жолоочунун бул кандайча шылдыңы,
Даамы жоктой,
Жеген токоч, жеген эт.
Сыйлап берер, белен кыргыз даамы бар,
Эй, жолдош,
Биздикине коно кет.

Мейман келбейт, келбегени жаман кеп,
Үйүм капа, эмне болуп кетти деп.
Ууру болсоң, тор атымды уурдап ал,
Касым болсоң каргап өткүн, тамак жеп.
Чаалыкканга соопчулук даамым бар,
Эй, жолдош,
Биздикине түнөй кет!

Биздин үйдө көптөн жүргөн жалгыз шерт:
Кымбат ашты мейман бекер жесе деп,
Ач көз болсоң өз башымды сурап ал
Кегиң болсо: сабап өткүн, тамак жеп,

Жолоочуга нечен түркүн даамым бар,
Эй, жолдош,
Биздикине түнөй кет!

15/X 1948
Чолпон-Ата

BE OUR GUEST

I'm quite put out — my head's gone empty, see,
Three days have passed, and none drops in to eat.
The travellers somehow make a mock of me,
As if our pancakes weren't tasty,
Nor tasty the meat;
There's always some dish waiting, and place to rest —
Hey, comrade,
Please drop in, and be our guest!

Still guests don't come...it's bad, the room feels bare.
My house is sad — what can the reason be?
If you're a thief, then steal my best bay mare,
If you're Kasym, just eat, then swear at me!
If you don't eat, how will hunger be suppressed?
Hey, comrade,
Please drop in, and be our guest!

Our house is waiting you with open doors.
The tastiest dishes for guests — that's understood.
If you are greedy — ask my head — it's yours.
If you are vengeful — kill me — but taste our food.

For travellers we have dainties of the best!
Hey, comrade,
Please drop in, and be our guest!

15 October 1948
Cholpon-Ata

БУЛ КАНДАЙЧА?

Баары өзгөрөт, баары өчөт дейт турмушта,
Мен өзгөрбөй, өчпөй койсом не болот?

Өчөр күнүм үйгө бара жатканда,

Токмок жактан келбей койсом не болот?

Токмок жөнөйм,

Таттуу коонун тандап жейм.

Миң жыл бою,

Кайра үйүмө бир келбейм.

Айт, кимдин карзы бар?

Баары агат дейт, баары өтөт дейт өмүрдөн,

Мен элге окшоп өтпөй койсом не болот?

Баратканда тааный коюп өңүнөн,

Аксуу жактан келбей койсом не болот?

Аксуу жөнөйм,

Жүзүмүнөн үзүп жейм.

Миң жыл бою,

Кайра үйүмө бир келбейм.

Айт, кимдин карзы бар?

Баары сынат, баары өлөт дейт турмушта,

Мен тил албай өлбөй койсом не болот?

Башка коюп, тумшукка тээп, урушса,

Нарын жакка качып кетсем не болот?

Нарын жөнөйм,

Айран ичип, майын жейм.

Миң жыл бою,

Кайра үйүмө бир келбейм.

Айт, кимдин карзы бар?

15/X 1948.

Чолпон-Ата

WHAT THEN?

All changes and fades away in life, they say.
But if I do not fade nor change, what then?
When the day for fading chances to come my way,
Then what if from Tokmak I don't return?

Tokmak is fine —
Sweet melons there I'll eat.
In a thousand years
Back home I'll not retreat.
Say, what debt do I spurn?

All flows and passes away in life, they say.
But if I do not pass away, what then?
When death comes to my home, I'll run away,
Then what if from Ak-suu I don't return?

Ak-suu is fine —
Sweet grapes I'll pluck and eat.
In a thousand years
Back home I'll not retreat.
Say, what debt do I spurn?

All turns to dust and ashes in life, they say.
But if I don't turn to dust and ash, what then?
If I give death a clout on the snout that day,
Then what if I run to Naryn, and don't return?

Naryn is fine —
I'll drink sour milk, not sweet.
In a thousand years
Back home I'll not retreat.
Say, what debt do I spurn?

15 October 1948
Cholpon-Ata

КӨЗҮМ ӨТКҮР

Көзүм өткүр, өрттү өчүрө караган,
Өз жанымдын жамандыгын көрө алам.
Колум ачык, журтка маалым марттыгым,
Бир чыны уудан,
Бир чака бал бөлө алам.

Көңүлүм жарык, музда көктөп өнө алам,
Өз жанымдын арамдыгын көрө алам.
Пейлим таза, чаккын десем чага албайт,
Жылан кызын колдон кармап өбө алам.

Сырдаш болсоң ачык сөзгө келе алам,
Мен өзүмдүн тардыгымды жеңе алам.
Керек болсо чебердигим жетишет,
Дөңгөчкө жан, балыкка тил бере алам.

15/X 1948.

Чолпон-Ата

MY EYES ARE SHARP

My eyes are sharp, with them I can put out fire.
And I can see the faults in my own soul.
My hand is generous, no need to enquire,
From a poison-cup
With honey I'll fill a bowl.

My soul is bright. I can grow green on ice,
And I can see dishonesty in my heart.
My soul is pure, no snake will sting me twice,
And I will hold it and kiss it ere we part.

If you are frank with me, all I will share.
I'll overcome the place where my soul is weak.
I'll be a skilful master, should need be there,
A log I'll give life, and a fish I'll teach to speak.

15 October 1948
Cholpon-Ata

Тил үйрөнүү
Жакшы көрмөк — сүймөктөн,
Энем тилин жакшы көрүп үйрөткөн,
Ойротто жок, оңой тил бейм, биздин тил,
Бир жашымда:
Ата, апа,
ат, эт дегенди сүйлөткөн.

Тил кадырлоо
Чын көңүлдөн сүймөктөн,
Атам тилин сүйгөндүктөн сүйлөткөн.
Эрдик, өнөр, билим менен сүйлөшүп —
Бир жүрсүн деп бир жашымда үйрөткөн.

Бирге жүрөм, эне тилин кадырлайм,
Бул тил менен: иштейм, сүйлөйм, ыр ырдайм.
Башка тилди жандай жакшы көрсөм да
Эне тилин сүйгөнүмдөн жаңылбайм. ✓

17/X 1948.
Чолпон-Ата

NATIVE TONGUE

To learn a language —
You learn from love, from love.
My mother, loving the language, thus taught me.
Incomparable and easy, my native tongue,
In one short year what did I learn, let's see:
Well, “papa”, “mama”,
“Cat”, and “dog”, of course,
And “bread”, and “meat”, and papa's favourite —
“horse”.

Respect your tongue,
And love it with pure soul.
My father, too, with love taught me our tongue:
To boldly speak, and know our language whole,
He taught me when I still was very young.

Like him, my native language I respect,
And in this tongue I write, and speak, and sing.
Though other tongues I love, as one would expect,
My native tongue I love more than anything.

17 October 1948
Cholpon-Ata

МЕН КЕМЕ

Мен кеме, барчу жерге эрте жеткен,
Кебелбей эки жагым кычыр эткен,
Көз жеткис бул деңиздин аркы учуна,
Жыңайлак жаштыгымды таштап кеткем.

Мен бир куш, учар жерге учуп жеткен,
Жем алган жалама зоо жайдак беттен,
Кайдадыр бийик тоолор арасына,
Таарынчаак жаштыгымды таштап кеткем.

Ал кездин алтындыгын эсиме албай,
Жаштыктын ар жагында жаштык бардай,
Ыйлатып уруп-сабап кете бергем,
Бир өппөй, маңдайынан бир сылабай.

Картайып азайтууга кезек келет,
Бир жүргөн жакшы күндө жакшы эл элек.
Бирок да, ошол тоолор арасында,
Жаштыгым ойноп-күлүп жүрө берет.

17/X 1948.
Чолпон-Ата

I'M A SHIP

I'm a ship which anchored before its time,
One which withstood blows on either hand;
At the abounding ocean's border-line
Left my barefoot youth, and here I stand.

I'm an eagle which to its goal has flown,
Finding food upon the mountain slopes;
Somewhere o'er the crests I have been blown,
Leaving behind my youth and capricious hopes.

Nought I thought of those most precious years.
Youth would follow on youth, it seemed somehow;
How I beat her, and left her there in tears,
Never once kissed her, nor caressed her brow.

Now comes age in its appointed turn,
Takes the place of youth, the friend of a day;
Yet where distant peaks at sunset burn,
Still my youth will live on, bright and gay.

17 October 1948

Cholpon-Ata

АТА ЖУРТ

Жылуу кийин, жолуң кыйын үшүрсүң,
Кыш да катуу...бороон улуп, кар уруп...
Суугунду өз мойнума алайын.
Жол карайын, токтой турчу Ата Журт!

Түндөр жаман... кырсык салып кетпесин,
Наалат келип ат тизгинин шарт буруп...
Азабыңды өз мойнума алайын,
Из карайын, токтой турчу Ата Журт!

Жаз да башка... Жел тийбесин абайла,
Көпкө турбас, мобул турган сур булут.
Бүт дартыңды өз мойнума алайын,
Сен ооруба, мен ооруюн Ата Журт!

24/X 1948.

Чолпон-Ата

FATHERLAND

Dress warmer, the road with ice and snow is spread.
The winter's severe...the blizzard howls at hand.
Your icy chill I take upon my own head,
By the road I'll wait, stop awhile, my Fatherland!

The nights are bad...May misfortune your road
not tread!
That's cruel, if coming, you rein your steed to a stand.
Your sorrow and grief I take upon my own head,
Your tracks I'll seek, stop awhile, my Fatherland!

The spring's unusual...don't catch a cold, lie abed.
Not long grey clouds hold back, by storm
winds fanned;
Your ills and sickness I take upon my own head.
Don't be sick, better I fall sick, my Fatherland!

24 October 1948
Cholpon-Ata

ЫСЫК-КӨЛ

Ысык-Көл, сени сүйдүм, сени ырдадым,
Ырыма өзүң болдуң бел кылганым.
Күнүмдүн ичкен суудай берекеси
Өзүңдүн бир көйкөлүп ыргалганың.

Ысык-Көл, сен ырыскым, сен жыргалым,
Ырыма өзүң болдуң дем кылганым.
Өзүнчө урматтуу бир салт экен го,
Күрпүлдөп көбүк чачып турган маалың.

Ысык-Көл, өзүң барда, мен да бармын,
Сен жарым, кереги эмне башка жардын...
Тагдырдын марттыгына мен ыраазы,
Бар тура, кубанарым, мактанарым...

Эй, көлүм, тунугундай тунуп турсаң,
Бирок да тунук акыл уул туусаң...
Кубатсыз мендей начар акындарды
Шарпылдап толкуп туруп, жээкке урсаң.

26/X 1948.
Чолпон-Ата

ISSYK-KUL

O, Issyk-Kul, I love you, sing your praise,
And my poetic lines you subsidise.
You are the living water which fills my days,
With your soft-lapping waves which fall and rise.

O, Issyk-Kul, you treasure and joy of mine!
My most poetic lines you still inspire,
For your own self esteemed, a tradition fine,
With your flying foam, and ripples which never tire.

O, Issyk-Kul, while you live, I live too.
You are my love, no other love I need...
With such a generous fate I can go through,
I have so much to enjoy and praise, indeed!

O, lake of mine, remain so lucid-clear,
But bear your sons with clearer heads, what's more...
Such powerless, useless poets as I am here,
With a splashing of waves cast out upon your shore...

26 October 1948

Cholpon-Ata

КАР ЖААДЫ

Жааган бул кар, баягы кар... кар эле...
Сергек, чыйрак сезим берген денеге,
Кур олтурбай куп камынып алганбыз,
Бул ак келин биздин үйгө келерде.

Сүт эдем деп кыш эмчегин сааганга,
Бул жааган кар, баягы эле жааган кар...
Бутка муштаар, беттен чымчыр келинди,
Көзүнө илбей ойноп жүрөт жаш балдар...

Ойноп жүрөт, от болгон соң денеде,
Балдар эмне, бир-биринен кем беле...
Мылтык атмай, бомбу ыргытмай, сайышмай.
Оюндары коркунучтуу эң эле...

Байылкы кыш шашып түштү эң эрте,
Ала-карга эрте конду терекке.
Карап туруп ушул балдар оюнун,
Ыйлайм... Ыйлайм... Эч кимге айтпа энеке.

Мен бар болсом, жарарым чын керекке,
Тилегим бар, себеп болор себепке.
Бул оюнду жакшылыкка жоруйлу,
Ичкий суук...

Эшикти жап, энеке.

27/X 1948.
Чолпон-Ата

FALLEN SNOW

Fallen snow...that same snow...usual snow...
How lighthearted I feel, and bold and bright!
We weren't idle, all's prepared you know,
For the entry of that new bride in white.

Milk which drips from winter's nipples I taste —
That same falling snow...that falling snow...
That which beats and stings the poor bride's face,
But which doesn't bother the lads, oh no!

Lads are playing, while fire is in their flesh.
Who fears snow? Each other they do not spare...
Guns they shoot, throw bombs, and fight afresh.
Very dangerous games they're playing there...

Present winter made haste and soon arrived.
Ravens early flew to the poplar trees.
Watching the youngsters' warlike games I cried —
Don't tell anybody, mama, please.

While I live I'll serve sound, useful aims.
I have dreams, I'd like them to come true.
We'll interpret as best we may those games...
Ah, how cold! Close the door there, mama, do!

27 October 1948
Cholpon-Ata

МУЗЫКА

Мен суу ичпейм, таңдай катып турганда,
Мен нан жебейм алдан тайып курганда,
Музыкадай мага таттуу суусун жок,

Берчи мага,

Берчи мага,

Жарым кашык музыка!

Мен ыйлабайм, капа тартып турганда,
Мен кубанбайм, бак дөөлөткө тунганда.
Дарым ушул, кайгы жана шаттыкка.

Берчи мага,

Берчи мага,

Жарым ууртам музыка!

Эмнелер жок, бул дүйнөдө — жарыкта,
Не бир сонун... не бир кымбат асыл баа...
Мен кетерде, ошончонун ичинен

Сагынарым,

Эң аярым,

Эң кымбатым — музыка!

28/X 1948.

Чолпон-Ата

MUSIC

I don't stop drinking water when I am dry,
I don't stop eating bread when hungry and weak.
More tasty is music, whatever wine I try,

Give me,
Give me
the tea-spoon of music I seek!

I don't start weeping, when grieved I gloomily go.
I don't rejoice when my hand with honours they grip.
One balsam there is for me against fuss and woe —

Give me,
Give me some music,
one tiny sip!

What wonders in this world of ours I find!
What beautiful things, what treasures to us call!
When leaving all these lovely things behind,
I burn, I yearn

for music —
the gem of all!

28 October 1948
Cholpon-Ata

* * *

Катуу жатып, жумшак ойгонуп,
Көңүлүм сергип кенен дем алдым.
Өмүрдө дарт тагын жоготуп,
Өз энчиме жаңы жаш алдым.

Жумшак жатып, таттуу ойгонуп
Көктө турган күндү карадым.
Кайра чыйрак, кайра бек болуп,
Койнум толо ырыс санадым.

Тыңшап, тыңшап боюм балкыды,
Мен укпаган өмүр күүлөрүн,
Жан жыргатар жыргал салкыны,
Эх, заман... сенин күндөрүң!

— 29/X 1948.
Чолпон-Ата

* * *

I slept so sound, and lightly woke,
My soul, refreshed, gave one deep sigh.
My ties with earlier ills I broke,
My dowry of new years drew nigh.

I softly lay...to awake was sweet,
The sun was shining from on high.
Again refreshed, again on my feet,
My breast heaved one great happy sigh.

I listen, I think — away I melt,
With melodies not heard before.
My soul delights in the breeze I've felt.
Ah, epoch...your days...my life's bright core!

29 October 1948
Cholpon-Ata

Билбейм кандай,
Эмне ойдо экен катарым?..
Мен өзүмдүн тагдырыма капамын.
Заманымдын керегине жарабай,
Эрте кургап, муздап бара жатамын.

Билбейм кандай,
Кайсы ойдо экен катарым?..
Мен өзүмдүн жазмышыма капамын.
Кыйын күндүн пайдасына жарабай,
Кыйган талдай сынып бара жатамын.

Мен жашадым өз күнүмө таарынбай,
Кара тилек, жаман ойго багынбай.
Түк билинбей өтүп кетет окшоймун,
Бир кеченин жаап кеткен карындай.

Таза жүрдүм кастык ишке камынбай,
Адал жүрдүм арамдыкка малынбай,
Досторума аппак болду максатым,
Бир кеченин аппак жааган карындай.

29/X 1948.
Чолпон-Ата

I don't know
 what contemporaries think of me?
 I only know I'm offended by my short fate.
 Of greater use to my times I cannot be,
 For early I've started to wither, grow cold of late.

I don't know
 what contemporaries think of me?
 I only know I'm predestined to bitter fate.
 In difficult days, to serve I am not free,
 Like a sawn-off tree, I dry and grow desolate.

I lived not dissatisfied with this life of mine:
 I didn't yield to dark thoughts and dreams
 in my plight,
 It seems that I lived unnoticed most of the time,
 Just like the snow that has fallen overnight...

I lived a clean life and did none harm, I'm sure.
 I was honest and did not engage in evil spite.
 For friends I wanted all that was best and pure,
 Just like white snow that has fallen overnight.

29 October 1948
 Cholpon-Ata

ЖАРАЛДЫМ

Жаралдым сыйлаш үчүн тууган жерди,
Бир баштан өткөрмөккө нечендерди.
Жаштыгым бул сапарда тең келе албай,
Кайдадыр тоо артында кала берди.

Өмүрдө күндөр өттү не бир сонун,
Жакшы өстүм таап алып жолдун оңун.
Бир гана жарык үмүт күнүм эмес,
Ыракмат, ымдуу кара борошонум.

Кече эле эл ичинде биз жаңы элек,
Бизге да ракмат айтып кетмек керек.
Шонтсем да, ошол тоолор арасында,
Жаштыгым аман-эсен жүрө берет.

6/VII 1949.

Чолпон-Ата

I WAS BORN

I was born to honour my native land,
Through a thousand difficulties to stand.
Youth could not hold out upon that road,
And remained somewhere beyond mountains grand.

Ah, how many, how fine each lived-through day!
I was happy I'd found my own true way,
And was grateful, not only to joyful hours,
But to snowy storms from skies of grey.

Only yesterday I was young like you.
Now comes the hour to leave, to thank time too.
So I depart. Among those crests somewhere
My mad youth will thrive and live on through.

6 July 1949
Cholpon-Ata

Кыйратам деп мейли кыян сел акса,
Өчүрөм деп караңгы түн басса да,
Бир кыядан — ар жагынан алардын
Чыга келет ыракат күн бир паста.

Өмүр жолу кээде бийик, кээде тар,
Тардыгы эмне күч болгон соң кармашар.
Көңүлдү эзип, жан кейиткен кайгынын —
Ар жагында түгөнбөгөн шаттык бар.

Кең сапарда учкан мезгил зуулдап,
Кандуу агын тосмолорго урунат,
Жетишпестик, кемчиликтин ичинен —
Намысы күч ырыс деген туулат.

Мен турмаштан көптү үйрөндүм көп көрүп,
Бек чыдамкай жигит болдум өзгөрүп...
Адам күнү — өлүм менен бүтүүнүн
Адатымда чындыгы жок өңдөнүп.

12/VII 1949.
Чолпон-Ата

Let the mountain torrent threaten to ruin all,
 Let night come down, and threaten to put out light.
 From behind the mountain's spine, the last rocky wall,
 The beneficial sun will arise, shining bright.

The path of life runs high, and then runs low.
 No matter if narrow, if we have the strength to fight.
 For after exhaustion of soul, and tormenting woe,
 Will come long-lasting joy, and the end of night.

On the wider road time goes streaming on ahead.
 The current of blood comes up against barriers fast.
 And after shortage, and blunders we have made,
 Then proud sufficiency will be born at last.

In life I much have learned, and much have seen,
 And firm and strong I have grown,
 and withstood all test
 It seems to me that man's days, and all that has been,
 Don't end with death, but something yet living rests.

12 July 1949

Cholpon-Ata

30 July 1949
 Cholpon-Ata

ПУШКИНГЕ

Куюн өңдүү боз айланткан алыстан,
Мен жыңайлак бактым менен жарышкам.
Он үчүмдө ыр көлүнөн суу ичип,
Он бешимде сени менен таанышкам.

Кыялы терс бир кез эле ал күнүм,
Анда күчтүү өзүмчүл курч бүтүмүм.
Ар бир кыйын, ар бир улуу акындан
Көңүлүм калып муздаганды сүйчүмүн.

Ошол өңдүү кез келишип өзүңө,
Күч жетпеске үстөм кылган күнүмдө.
Мен өзүңдү чөктүрүүнү ойлогом
Жарым кашык дарыямдын түбүнө.

Бирок, чөкпөй, сен күчүмдү кенебей,
Кантсең дагы калкып чыгам дегендей,
Ошондо эле ызаат кылып баш ийгем,
Бүт өмүрүмө зор жаралган немедей.

Ошондуктан акындыктын жолу улуу
Илимдүүлөр баары өзүңдөң окуду,
Неге десең акын түзөт эмеспи,
Университет,

Академия, докторду.

30/VII 1949.

Чолпон-Ата

TO PUSHKIN

Like a whirlwind, raising the dust along my course,
Barefoot I ran, my happiness tried to pursue.
At thirty I drank of the lake of singing verse,
But when fifteen first became acquainted with you.

A bristly, stubborn character, headstrong, hard,
An egotistic and categoric fool,
From every powerful poet, from each great bard,
I liked to turn away, disdainful, cool.

And thus it was when I first met with you.
To the unattainable then I tried to attain.
I thought with my tea-spoon stream I'd drown you too,
And on the bottom, submerged, you would remain.

But you didn't sink: my stream for you meant nought,
You knew your boat would float, despite my scorn.
And then I bowed before you, as I ought —
My whole life through. Then something great was
born.

Therefore a poet's path lies higher than all.
Wise men from you learned how to play their part.
Because a poet creates what cannot fall —
University —

the Academy —

Literature —

Art.

30 July 1949

Cholpon-Ata

ЖЕҢИШБЕК

Ысык-Көл кээде жымжырт, кээде толкун,
Толкуса толкунуна тең ортокмун.
Турмушта канча жолдош күтсөм дагы,
Бир сырдуу мындай жолдош күткөн жокмун.

Ысык-Көл кээде тынч да, кээде толкун,
Жарга уруп, жаркылдаткан жаштык отун.
Турмушта канча курдаш күтсөм дагы
Бир кыял мындай курдаш күткөн жокмун.

Ысык-Көл, ата журттун күчүн сынап,
Өзүнчө өйдө-төмөн жүрүш кылат.
Күчү ошол, күйбөй турган суу болсо да
Көк түтүн, ала буурул жалын чыгат.

Эл тынчып, журт кеңиген күнгө эркелеп,
Күйөөлөп, тынч өмүргө кызын берет.
Толтуруп жер сагынган уулдарын,
Көл менен көздөн учкан кеме келет.

Анткени, ар бир жандын күткөнү бар,
Ашык жар, тааныш, тууган, ини-агалар.
Адамзат көзү барда көп байкалбай,
Жок болсо “Кайран ай” деп сагындырар.

Бул жерде эне-аталар, жаш-карылар,
Түрлүү түс, түрлүү улуттун барлыгы бар.
Адамзат тирүү жүрсөң көңүлгө албай,
Жок болсоң “Аттиң ай” деп, арман кылар.

Эл түшөт, кеме токтойт, аркан салып,
Азодой тизгин бербей, албууттанып.
Бирөөлөр: “Абакебай”, “Байке” десе,
Бирөөлөр: “Кулунум” дейт жашы тамып.

Бах, кандай бейпил күндүн берекеси!
Тууган жер түбү чалкар кең эмеспи.
Ушинтип кайра жанат жакшылыкка,
Кечеки кайгы-зардын кенемтеси.

Жөөлөр көп, арабачан, кээлери атчан,
Ар туштан кубанычтын суулары аккан.
Турмуштун жарык шамдуу шаарын карай,
Келгендер сүйүнүчтүү кетип жаткан.

Көчкө окшоп саптар чубап, тоону карап,
Жигиттер күлкүгө мас, кетип барат.
Ба, чиркин! Турмуш канча мол болсо да,
Ар дайым бир жеринен толбой калат.

Күткөндөр тарай-тарай суюлганда,
Аксакал бир чал калды пристанда.
Сүрдүгүп, ташка тийген тулпарга окшоп,
Жарыктык аяк шилтейт араң гана.

Ким десең бул карыя, Миңбай ата,
Көз салып эртели-кеч батыш жакка.
Көз менен бул да кошо уулун күтөт,
Күткөнү дайым чеки, дайым ката...

Жеңишбек анын уулу жеңишке бек,
Жеңиш деп, жакшы үмүткө жеңиш тилеп,
Турмуштун жеңип чыккан күнүнө арнап,
Ат койгон баласына Жеңишбек — деп.

Бир эмес, ындыны өчүп нечен курдай,
Кур кайткан азыркыдай шордуу Миңбай.
Бирок да үмүт чиркин курч эмеспи,
Тереңден оргуп чыгат тим тура албай.

Чалга айтпай эне келет кээ кездерде,
Толтуруп ууз кымыз ак кесеге.
Ичкин деп жүргүнчүгө тартуу кылып,
Жаш төгөт: “Кечигет деп уулум неге?”

Билгизбей ата-энеге кээ күндөрдө,
Токтоткоп толкун уруп терең түндө,
Булардын кызы келет пароходго,
Ой жооруп, муңдуу кайтат, нечен түргө...

Баары бир, азыркы бир Миңбай чалга,
Кур үмүт курч тийди бейм кары жанга.
Уулу жок... бир адам жок пристанда,
Бир гана жалкоо толкун тийген жарга.

Дүйнө — өмүр, уул бердиң, бала бердиң,
Дүйнө — өмүр, алоолонуп жана бердиң,
Неге сен алыс кеткен сапарыңаң
Ээриң жок жайдакталып кайра келдиң?

Дүйнө — өмүр, энчи бердиң, үй-жай бердиң,
Күн көр деп, бар керекти белендедиң.
Неге сен ыраак кеткен сапарыңан,
Эскиртип канатыңды кайра келдиң?

Миңбай көпкө олтурду ушуну ойлоп,
Элестеп Жеңишбеги алдында ойноп,
Ай жазган, берериңби, аларыңбы,
Ким билсин — деп, өзүнчө күңк деп коет.

Байлануу четте турган атын алып,
Бошобой, болочокко кайраттанып,
Жапжалгыз адетинче кайра кетти,
Көңүлсүз, күрөң атын камчыланып.

Барууга өз үйүнө дити барбай,
Үй-бүлөм эмне дейт деп, дагы кандай,
Ат оозун чукул тартып бери бурду,
Курдашы Курманбектин үйүн карай.

Курманбек эл кутманы жетимиш жашта,
Кемпири алтымыш жашта ушул жазда.
Не бир алп уландарды кайкалатат
Экөө тең тамашалап учурашса.

Миңбай чал салам айтат эшик ачып,
Курманбек алик алат, бери басып.
Чай ичип, бир аз мезгил өткөн кезде,
Улууга улуу сүйлөйт жубаткансып.

“Эй Миңбай, кайратың жок, кем экенсиң,
Күйүткө күйүп жүрөт эрте, кечиң.
Жалгызым, жалгызым деп арман кылып,
Жарабас башыңды ийип жер тиктешиң.

Замана бойго жетет айлап, жылдап,
Өзүңө эрлер канбайт тандап, кылдап:
Эр жигит эрте аттанып, алып кетер,
Ок учуп, ат кошкуруп, туу кылкылдап.

Соо болсо кайра келет күчүн сынап,
Жок өлсө, ата журту кайгы кылат.
Көмүлгөн боз топурак мүрзөсүнө —
Жыл өтсө бир түп чынар өсүп чыгат.

Ал эмес, алтоо кетти дал өзүмөн,
Канча экен уул, ини өзгөсүнөн...
Ошондон экөө кайтты жараланып,
Шондо да жаш тамган жок бул көзүмөн.

Тагдырга арман кылбайм, чексиз бактым,
Мөмөсү солуган жок карт бутактын,
Жетимиштен сексен жашка оогон кезде,
Карагын мына мындай уул таптым.

Замана керек десе, муну да алсын,
Журт коргоп, жарак кармап, жоого барсын
Күттүрсүн, эр азамат сагындырсын,
Мындагы аз уйкулуу эне-атасын!"

Дегенде Миңбай ата бешикти ачат,
Караса, аппак болгон уул жатат.
Жеңишбек аты болсун Курмаке деп
Кубанып, кубаттанып көңүлүн басат.

Өмүрдүн кар болгон жок конгон кушу,
Жетимиш жаш жаштын алыс жолдогусу:
Жеңишбек, болсо-болсун, жеңиш күнү,
Дал бүгүн өткөн жылдын май тогузу.

Миңбай чал ат токунуп кайра аттанат,
Кайрылып, үйгө барбай көлгө барат.
Көл терең, шарпылдаган долу толкун,
Тереңден эмнени издеп, эмне табат!..

Жеңишбек жалгыз уулу, кайран бала,
Жаракөр, ыманы ысык эне-атага,
Ойгонбой, көпкө аралаш уктап жатат,
Күмбөздө, Варшаванын бер жагында...

Ал эми ата-энеге эркелебейт,
Биздерге абакеlep колун бербейт.
Канчалык үмүт үзбөй күткөн менен,
Калкылдап кеме минип кайра келбейт.

Жеңишбек, жеңиш тилеп курман болгон,
Ок тийип маңдайына ара жолдон.
Атама мени өлдү деп айта бар деп,
Сөз айткан көл толкуткан борошодон.

Көл толкуйт, атасына белги берет,
Антпесе, кур толкундун неси керек...
Бирок да үмүт кургур кыйын тура,
Атасы кайра кетет, кайра келет...

Кой, ата, жолдош болбо жок пайдага,
Жол карап, көл боюна ат байлаба.
Жеңишбек сенин уулуң, Жеңиш күнү —
Жадырап келип турар жыл айлана.

Ысык-Көл, ата журттун күчүн сынап,
Өзүнчө өйдө-төмөн жүрүш кылат.
Күчү ошол, күйбөй турган суу болсо да,
Көк түтүн, ала буурул жалын чыгат.

13/ХІІ 1945.

Койсары

JENGISHBEK

Issyk-Kul some times is calm, some not.
When its waves beat wild their mood I share.
Thinking of all the friends in life I've got,
With such a secret character, none is there...

Issyk-Kul some times is calm, some not.
Beating on the rock, youth's sparks gleam yet...
Thinking of all my friends — and they're a lot —
With such a wilful character none I've met.

Issyk-Kul in testing its native strength,
By itself runs to and fro on its track.
There lies power, though not heated, yet at length
Blue-grey haze, or grey-green blaze roll back.

Peace found the folk, they revel in bounteous days.
For peaceful life they give their daughters as brides.
Packed full of yearning returning sons always,
Along the lake the boat long-awaited rides.

So, for every son there's one who waits —
Bride, or friend, young brother, or relative old.
While they live nobody marks their fates,
When they die, poor devils, best points are told.

Here are parents, elderly, or yet young,
Various flowers and various folk are here.
While they live their praises are not sung,
When they die — "How sad!" the others declare!

Jengishbek was his successful son...
Father's name for him meant "Victory".
Given at birth, when victory had been won,
What a sacred name it proved to be!

Often hopeless, and despairing so,
Poor Mingbai went sadly home as now.
Yet new hope sprang up from deep below,
Splashing restless with new power somehow.

Saying nought, his mother sometimes went
With a bowl of kumiss down to the quay...
"Drink!" she begged, if she saw a traveller spent,
"Why is my son so long?" in tears she'd say...

Secretly — her parents never knew —
When the waves were beating at dead of night,
Then their daughter ran to the quayside too,
Sought the steamer, crept home in hopeless plight...

Empty hopes, from which Mingbai can't flee,
Deeply wound the old man's sensitive soul.
Son not here...he stands alone on the quay...
Only lazy waves on the rock-face roll...

World — you gave us life, and children too,
World — that life caught fire, and to ashes burned.
Why, like a steed, when a long campaign is through,
Lacking both saddle and rider have you returned?

World — you gave us life, and a family hearth,
"Live!" you said, and provided for everything...
Why, like a bird upon its homing path,
Do you return to us with a broken wing?

Thus Mingbai for long sat lost in thought,
Seeing young Jengishbek before him play...
"Moon, or fate, you gave us life, as you ought —
Why," he mumbled, "do you take it away?"

On the quayside waiting stood his horse —
Taking his bridle, he felt a ray of hope.
Lonely still, he took his homeward course,
Bowed his head, and spurred his steed up the slope.

He decided not to go straight back —
There'd be questions — how should he answer all?
Sharply he turned his horse on another track —
On friend Kurmanbek he'd pay a call.

Kurmanbek, at seventy, held respect,
So did his wife at sixty, come the spring.
How many powerful fellows he had whacked,
When he'd met them, joking, in the ring!

At the door he greeted his friend with a smile.
Kurmanbek replied, so the meeting began.
Tea they drank, then waited a little while,
Then he began to comfort the poor old man:

"Hey, Mingbai, be a man, don't bow your head!
You are bent by grief both morn and eve.
Dearest friend, my dearest friend," he said,
"It's no good to gaze at the ground, and grieve..."

Times are cheering up, each month, each year,
Heroes take the road, and don't ask why!
Horsemen boldly ride their steeds afar,
Bullets whizz, steeds neigh, and banners fly...

If they return alive, their powers are proved.
If they die, their country for them will weep.
By the graveyard mound, in the soil they loved,
Plane-trees with the years will memory keep.

Not only he, but six of my sons went,
Like the sons and brothers of other men.
Only two returned, with wounds both spent,
But weak tears I wept not, even then.

But I don't blame fate, my joy is great!
Fruit has failed not on this ancient bough.
Past seventy, yet although the times are late,
Look what a little son I'll show you now!

If the times demand, let them take him too.
Gun in hand he'll defend his fatherland.
Let them make him wait, and yearn anew,
Restless nights which his parents have to stand...

Hearing this, Mingbai looked in the cot —
There a little white-faced laddy lay.
“Kurman”, o'erjoyed he cried, “I'll tell you what —
Jengishbek let's name him — Victory Day!”

“Life's young bird has not offended us —
Seventy years: a goodly age I'd say...
Jengishbek, then, Victory, be it thus,
Born a year ago, on the ninth of May!”

Then Mingbai bestrode his steed again,
Though not home he rode, but out to the lake.
Waters deep, waves rolling in amain...
What seek they here, and what discovery make?

Jengishbek, an only son, now slain,
To his parents attentive, ever kind,
Not awaking, with the others lain,
In one grave near Warsaw you will find...

He'll no more his ma and pa embrace,
Will not call him "Dad", and wring his hand.
Though they wait with hope at the mooring-place,
From the rocking boat he will not land...

Jengishbek, still dreaming of Victory died,
Struck by an enemy bullet in the brow.
"Tell my father I died in the fight!" he cried
To the winds which raise the lake-waves now.

So the lake's disturbed, lets his father know,
Otherwise his concern will be in vain...
All the same the seeds of hope still grow,
Off he rides, but turns to the lake again...

That's enough, dear father, so come away.
Don't look down, don't stay your steed by the shore.
Jengishbek's your son, your Victory Day —
And every ninth of May, you'll rejoice once more.

Issyk-Kul in testing its native strength,
By itself runs to and fro on its track.
There lies power, though not heated, yet at length
Blue-grey haze, or grey-green blaze roll back...

13 December 1945
Koisary

МАЗМУНУ

CONTENTS

ОКУРМАНГА	5
TO THE READER	7
КЫРГЫЗ ПОЭЗИЯСЫНЫН ТАҢ ЧОЛПОНУ	9
"THE MORNING STAR" OF KIRGHIZIAN	
POETRY	12
МЕНИН ЖЫЛДЫЗЫМ	16
MY STAR	17
ШОТА РУСТАВЕЛИГЕ	18
SHOTA RUSTAVELI	20
УЙКУМ КЕЛЕТ...	22
I WANT TO SLEEP...	23
КАРКЫРА	24
CRANES	26
ОТУЗ ЖАШ	28
THIRTY YEARS	30
МАГА КҮЛБӨ	32
DON'T LAUGH AT ME	33
ЖЕТИ-ӨГҮЗ	34
JETI-ÖGÜZ	35
ТАБЫЯТ МЕНЕН МУЗЫКА	36
NATURE AND MUSIC	38
БҮКӨН	40
BÜKÖN	41
ГИТАР КҮҮСҮ	42
GUITAR MELODY	43
АК КУУНУН КӨРДҮМ УЧКАНЫН	44
I SAW A FLOCK OF SWANS IN FLIGHT	45
СҮЙБӨЙМ СЕНИ	46
I'VE FALLEN OUT OF LOVE	47
ООРУЛУУ АКЫН	48
A POOR SICK BARD	50
АДАМЗАТ	52
HUMANITY	54
КАЛАМГА	56
TO MY PEN	58

СУЛУУГА	60
TO A BEAUTY	62
ЗАМАНДАШЫМА	64
TO A CONTEMPORARY	65
АДАМГА	66
MAN	67
УНУТПА	68
DO NOT FORGET	69
ЭСКЕРМЕ	70
MEMORIAL	71
КЫРГЫЗ КӨЛҮ	72
KIRGHIZIAN LAKE	73
ТОЛКУН ЭМЕС, АЛ АК КУУ	74
IT ISN'T WAVES, IT'S SWANS	74
АКЫН	75
РОЕТ	75
АЯЛГА	76
TO A WOMAN	77
ЫСЫК-КӨЛДӨ ТӨРТ МЕЗГИЛ	78
FOUR SEASONS OF THE YEAR ON ISSYK-KUL	80
БЕШБАРМАК	82
BESHBARMAK	83
ЖЕР ДЕГЕН ЭМНЕ?	84
КОМУЗ	84
WHAT IS THE EARTH?	85
КОМУЗ	85
МЕН КЕТТИМ АЛЧА БЫШКАН МЕЗГИЛДЕ	86
I LEFT WHEN CHERRIES WERE RIPE	87
БҮРКҮТ ТАПТОО	88
EAGLE-TRAINING	90
КЫРГЫЗ ТООЛОРУ	92
KIRGHIZIAN MOUNTAINS	93
ЭНЕНИН КҮЧҮ	94
MOTHER'S STRENGTH	95
ТОО ИЧИНДЕ МЕКТЕП БАР	96
SCHOOL IN THE HILLS	97
БОТОЮМ	98
BABY CAMEL	99
ӨМҮРГӨ	100

LIFE	101
АК КАЙЫҢ	102
SILVER BIRCH	103
ЖАЗЫМА	104
MY SPRING	105
БИЗГЕ ТҮНӨЙ KET	106
BE OUR GUEST	107
БУЛ КАНДАЙЧА?	108
WHAT THEN?	109
КӨЗҮМ ӨТКҮР	110
MY EYES ARE SHARP	111
ЭНЕ ТИЛИ	112
NATIVE TONGUE	113
МЕН КЕМЕ	114
I'M A SHIP	115
АТА ЖУРТ	116
FATHERLAND	117
ЫСЫК-КӨЛ	118
ISSYK-KUL	119
КАР ЖААДЫ	120
FALLEN SNOW	121
МУЗЫКА	122
MUSIC	123
"КАТУУ ЖАТЫП, ЖУМШАК ОЙГОНУП"	124
"I SLEPT SO SOUND, AND LIGHTLY WOKE"	125
"БИЛБЕЙМ КАНДАЙ..."	126
"I DON'T KNOW WHAT CONTEMPORARIES THINK OF ME?"	127
ЖАРАЛДЫМ	128
I WAS BORN	129
"КЫЙРАТАМ ДЕП МЕЙЛИ КЫЯН СЕЛ АКСА"	130
"LET THE MOUNTAIN TORRENT THREATEN TO RUIN ALL"	131
ПУШКИНГЕ	132
TO PUSHKIN	133
ЖЕҢИШБЕК	134
JENGISHBEK	140